

ההסתדרות הציונית העולמית
World Zionist Organization
החלקה לפעילות בחסות
Department for Diaspora Activities

מביטים על הגשר

מסע מנהיגות רואה עתיד

משלחת מנהיגות תנועות הנוער
בעקבות תיאודור בנימין זאב הרצל

ספטמבר 2014

נעם אבן

אלול תשע"ד

ההסתדרות הציונית העולמית
World Zionist Organization
המחלקה לפעילות בתפוצות
Department for Diaspora Activities

מביטים על הגשר

מסע מנהיגות רואה עתיד

משלחת מנהיגות תנועות הנוער

בעקבות תיאודור בנימין זאב הרצל

נעם אבן

ספטמבר 2014

אלול תשע"ד

מביטים על הגשר

מסע מנהיגות רואה עתיד

משלחת מנהיגות תנועות הנוער בעקבות תיאודור בנימין זאב הרצל

ביוזמת

ההסתדרות הציונית העולמית, המחלקה לפעילות בתפוצות
ומועצת תנועות הנוער בישראל (מת"ן)

הצוות ל הדידקטי

תיעוד וכתביה: ד"ר נעם אבן, הצוות הדידקטי בע"מ

ועדת ההיגוי של המשלחת (סדר א-ב):

רונית בש, המחלקה לפעילות בתפוצות, ההסתדרות הציונית העולמית
ערן גלזר, רכז מפעלים ופרויקטים, מת"ן
רועי יסוד, מזכ"ל הנוער העובד והלומד
אמיר סנדלר, סמזכ"ל חינוך והדרכה בני עקיבא
שלומית רונן-ליבנה, רכזת פרויקטים, מת"ן

מדריכי המשלחת (וחברי ועדת ההיגוי):

פרופסור אריאל פלדשטיין, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. יו"ר המועצה הציבורית
להנצחת זכרו ופעלו של בנימין זאב הרצל, משרד ראש הממשלה
חני אפרימוב, מרכזת מטה משלחות הנוער לפולין, משרד החינוך

צילום: ערן גלזר, רכז מפעלים ופרויקטים, מת"ן

עריכה: ד"ר גיל גרטל

עריכה לשונית: שלמה אבן

עימוד: יהודית שטרנברג

עיצוב כריכה: הניאלה בוגר הורוביץ

דפוס: שקד קריית אונו

תמונת הכריכה: המשלחת בבודפשט, אנדרטת הנעליים. צילום: אגי סאלגו (Agi Salgo)

תמונת כריכה אחורית: נהר הריין, מלון שלושת המלכים, באזל. צילום: ערן גלזר

© כל הזכויות שמורות למועצת תנועות הנוער בישראל

חשוון תשע"ה נובמבר 2014

מסת"ב 8-2-92142-965-978

הוצאת מועצת תנועות הנוער בישראל

נרפס בישראל 2014

תוכן העניינים

5	פתח דבר
5	נפתלי דרעי
	מזכ"ל מועצת תנועות הנוער בישראל
8	גוסטי יהושע ברוורמן
	ראשת המחלקה לפעילות בתפוצות ומרכז הרצל,
	ההסתדרות הציונית העולמית
11	הקדמה
14	מתארגנים למסע
19	מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה, בבאזל
66	תמונת חברי המשלחת על הבמה באולם הקונגרסים, באזל
	המסע בשבילי – דברים שכתבו אלי שיש (ממשרד החינוך)
67	וחברי הנהגות תנועות הנוער
91	מביט מן הצד

פתח דבר

נפתלי דרעי

מזכ"ל מועצת תנועות הנוער בישראל

בטקס הסיום, על הבמה באולם הקונגרסים, באזל

החלטנו לצאת למסע בזכות התרשמות חיובית במהלך מסע קודם בו השתתפתי, ובשל העובדה שהרצל ומשנתו נוכחים בתכניות החינוכיות של תנועות הנוער בשנים האחרונות. התנועות מציינות את יום הרצל, באמצעות המועצה הציבורית להנצחת זכרו של בנימין זאב הרצל, ומסתייעות בהסדרות הציונית בגיבוש תכנים ופעילויות. זאת ועוד,

בתנועת הנוער העובד והלומד תרגמו את ספרו של הרצל "אלטנוילנד" לרוסית ולאמהרית.

לכל תנועה אופי פעילות משלה ותפיסת עולם המבוססת על עקרונות התנועה ועל הגשמת העקרונות הציוניים בישראל. הרעיון שהתגבש היה להפגיש את מנהיגות התנועות, ביחד. ואכן המפגש, באווירה לא שגרתית ולא פורמלית, היה משמעותי ביותר לתהליך החינוכי במסע ובעקבותיו.

הלכנו בעקבות הרצל ובדרך התגברה ההרגשה שיש משמעות מיוחדת למסע לכל אחד ולכל תנועה. כך למדתי משיחות במהלך המסע, כשמספרים על רעיונות ועל תהליכים שעולים בעודנו צועדים ברחובות בהם צעד הרצל, ליד הבתים בהם התגורר ובאתרי מורשת יהודית.

בנסיעה באוטובוס, בפקק ארוך, משדה התעופה של ציריך לבאזל, למדנו שיר ואחר כך התחילה שירה כאשר מילות השירים נשלחות אל הטלפונים הניידים. הטכנולוגיה בשירות רוח תנועות הנוער, הרהרתי. אווירה של תנועה ואנשים טובים שמנהיגים את התנועות וחיים בעולמות התוכן בכל הווייתם.

שרים באוטובוס בדרך לבאזל

נגענו, במהלך חמישה ימים, ב'מקומות של הזיכרון', חוינו התרגשות ולמדנו פרטים שמתחברים לתצירף מורכב ומרתק של אדם ושל תקופה. חובה עלינו להעביר את הדברים לחניכים בתנועות, למדריכים הבוגרים ולמפתחי תכניות ההדרכה.

ראוי שיישמר לבנימין זאב הרצל מקום של כבוד במשנה החינוכית של תנועות הנוער, של כל תנועות הנוער.

יוזמת ההסתדרות הציונית באה בזמן הנכון ולמקום הנכון. תנועות הנוער רואות את הרצל ואת חזונו כנדבך בתהליך החינוכי בתנועות הנוער הציוניות. אני מבקש להודות לגוסטי, לצופיה, לרונית ולאריאל, על שזיכתם אותנו בחוויה מיוחדת.

שילוב ההדרכה של חני אודות שואת יהודי הונגריה ואוסטריה היה נכון, וכדרכה היטיבה להעביר את הסיפור על הדילמות והכאב שבעובדות. נחשפנו ליכולת מיוחדת של הקשבה ושל העברת מסרים במהלך הטקסים שקיימנו ובמפגש המאוד מיוחד עם הצעירים בבודפשט.

היציאה המשותפת למסע הייתה חשובה מכמה בחינות.

ראשית, כחלק מתפקידינו כמחנכים ובתוקף מעמדנו בתנועות הנוער הציוניות.

שנית, הלכנו ביחד, סעדנו ביחד ושוחחנו וכך הכרנו פעילים בתנועות השונות בדרך בלתי אמצעית של מסע משותף. למעשה יצרנו כך עוד אפשרויות לשיתופי פעולה, כמו גם להעברת רעיונות ופעילויות. שלישית, למדנו להכיר את חוזה המדינה. לא על פי המיתוסים עליהם גדלנו אלא בהליכה בעקבותיו במחוזות בהם פעל, הגה, יזם וסחף בעקבותיו תנועה שנולדה בצלמו.

אנחנו, בתנועות הנוער, מיטיבים לפתח כלים ולבנות תהליכים חינוכיים ותהליכי לימוד ופעולה. כעת עלינו המלאכה להמשיך את המסע בתנועות, בפעילות שוטפת ובפעולות מיוחדות שבמרכזן יעמדו הרצל, חוזה מדינת היהודים, וגלגולי רעיון המדינה היהודית מראשיתו.

כולנו יחד, במסגרת מועצת תנועות הנוער, מהווים גוף משמעותי ומוביל בחברה הישראלית ועלינו מוטלת החובה להוכיח זאת בכל פעם מחדש.

גוסטי יהושע ברורמן
ראשת המחלקה לפעילות בתפוצות ומרכז הרצל,
ההסתדרות הציונית העולמית

חברות וחברים יקרים,
תכנית "מנהיגות רואה עתיד", מסע בעקבות הרעיון הציוני, נבנתה על בסיס ההבנה כי לציונות יש מקום וערך לא רק בהיסטוריה שלנו, אלא שהציונות צריכה לשמש בסיס ערכי ומעשי להבניית העתיד של מדינת ישראל.

הרצון שהנחה אותי ביצירת התכנית היה יציאה מהנרטיב המוכר של 'משואה לתקומה', שהוא חשוב לכשעצמו, לשיחה רחבה, מורכבת ולעתים כואבת של מקום הציונות, החלום, החזון והמנהיגות בחיינו האישיים והלאומיים.

תכליתו של הסמינר היא לימוד. לימוד אישי, לימוד עמיתים ויצירת חוויה שתאגד את תפיסות משתתפיו ודרכי פעולתם.

היום יותר מתמיד, על רקע הדיבורים על 'פוסט ציונות' מחד ומאידך אחרים הטוענים לבעלות על הציונות, יש חשיבות לבירור מושגים הקשורים לציונות, למנהיגות, לחינוך, לחברה, לקהילה, לאחריות אישית ולאחריות הדדית לאלו החיים בישראל ולאלו החיים בתפוצות.

התכנית מהווה הזדמנות והזמנה לצאת מהאזור המוכר והנוח, להיפגש עם הדומים לנו והשונים מאתנו, לקיים שיחה מורכבת ב'מרחב מוגן'.
שני הסמינרים הראשונים שיצאו הורכבו ממשתתפות ומשתתפים

מרקע אידאולוגי, דתי, חברתי וגילאי מגוון. זה חלק מהרעיון של הסמינר. המפגש, כך דיווחו משתתפיו, היה בעל משמעות ועוצמה מפתיעה. קבוצת מזכ"לי תנועות הנוער, בראשותו של נפתלי דרעי, ממשתתפי הסמינר הראשון, היוותה עבורי קבוצה מאתגרת במיוחד. לא רק בגלל ראשוניותה כקבוצה הומוגנית היוצאת לסמינר אלא בעיקר בגלל היותכם, כולכם, אנשי החינוך הבלתי פורמלי, שבחרתם כדרך חיים לגעת בנוער. "הנוער הוא הסיכוי הנצחי לאושר של האנושות... וזו מאבדת וחוזרת ומאבדת אותו", אמר מרטין בובר. לכם ניתנה הזכות והמשימה לנסות ולייצר באמצעות העבודה עם בני הנוער עתיד טוב ומאושר יותר לאנושות בכלל ולעם היהודי בפרט. אתם נדרשים כל העת לייצר שיח אותנטי, יצירתי ומאתגר. שיח שיגרום להם להישאר, להתחייב לקחת אחריות. אני רואה בכם את חוד החנית של החינוך לציונות עכשווית.

גוסטי, פתיחה במרכז היהודי-ישראלי בבודפשט

המפגש שלי אתכם על אדמת הונגריה, שמזמנת לנו היכרות עם כמה מהסיפורים היותר חשובים של הציונות, היה בעל ערך ממשי מבחינתי. בבודפשט נולד בנימין זאב הרצל. לא רחוק משם, על גדות הדנובה, נורו ונרצחו בתקופת השואה אלפים רבים של יהודים, רק בשל יהדותם, ובמקום הזה מתקיימים מניינים חדשים של צעירים יהודים, לא בהכרח יהודים על פי ההלכה, אלא רבים שגילו רק לפני שנים מעטות את יהדותם ובחרו בה למרות הקושי שמציבה בפניהם הסביבה הלא אוהדת.

אני משוכנעת כי הסמינר הזה אכן הצליח לעורר בכם מחשבה חדשה, לגרום לכם להכיר את עמיתכם מזווית אחרת, לחשוב על משמעות ישיבתנו כאן ועל התפקיד שאותו אתם ממלאים כמחנכים וכמנהיגים בעיצוב חברה מוסרית וערכית יותר, שיש בה סולידריות חברתית ואחריות כלפי החברה בישראל וכלפי יהדות התפוצות.

הרצל כתב: "אנו ניטע בשביל בנינו, כשם שאבותינו שמרו על המסורת בשבילנו. חיינו הם רגע בנצח של עמנו, רגע זה יש לו התחייבות שלו." אני מאחלת לכל אחת ואחד מכם הצלחה במימוש ההתחייבות הגדולה שלקחתם על עצמכם.

הקדמה

נעם אבן

צײַטגײַסט (מגרמנית: Zeitgeist). מילולית: רוח הזמן. זהו כינוי לאוסף הרעיונות, המוסכמות, הדעות והשקפות העולם המאפיינים יחדיו תקופה היסטורית כלשהי, ומייחדים או מסמנים את האווירה החברתית, התרבותית, הדתית והאתית של אותה תקופה (מילון אבן שושן, ויקיפדיה).

ביומו הראשון של המסע הכריח אותנו אריאל, המדריך, להיכנס ל'רוח הזמן'. לא לענות לו בתשובות של ימינו אנו ולא לתת דוגמאות שלא רלבנטיות לזמנן. בהמשך למדנו שאי אפשר לעבור מסע כזה בלי לנסות להבין את מציאות אותם ימים, ימים של התרחשויות גדולות בראשית הרעיון הציוני.

המסע אפשר לנו להציץ דרך חלון על אירופה בימים של השכלה ותרבות, של שיח ספרותי ופילוסופי ושל ניסיונות של יהודים משכילים להיות חלק מהחברה האירופית.

אירופה המשכילה הציבה להרצל אתגר של מצליחנות ושל הוכחת ערך עצמו כמשכיל וכבעל מעמד בין הדומים לו, לאו דווקא יהודים. הרצל הלך בעקבות חלומו וכמסורת היהודית המוכרת, אודות משה שראה את הארץ מנגד ורוד שלא זכה להקים את בית המקדש, נכון גם לו גורל דומה כאשר מפעל הציונות, חזונו, היה למציאות רק אחרי מותו.

תנועת נוער, מעצם הגדרתה, חיה לאורו של חזון. חזון של הגשמה, חזון של יעדים ציוניים, חזון של תהליכים חינוכיים משמעותיים. באירופה צעדו מנהיגים של תנועות הנוער בעקבות מולידו של חזון שמהווה בסיס לדרכיהן של כל התנועות. המסע בעקבות הרצל הוא, למעשה, מסען העכשווי של התנועות להגשמת הציונות, כל תנועה על פי דרכה.

אריאל תיאר את היהודי המשכיל באירופה במאה ה-19 כמי שעולה על גשר, ואין לו ברירה אלא לפסוע עליו ברצותו להחליט לגבי עתידו. דומה שאפשר להגדיר את המסע שעשינו כהתבוננות אל הגשר. לא התבקשנו לבחור עמדה אלא להבין את נסיבות הזמן והמקום, וכיצד היטיב הרצל להוליך את חזון המדינה היהודית כבמאי שמביים את הצגת חייו. כך מצאנו עצמנו, במשך חמישה ימים, מעיפים מדי פעם מבט אל הגשר כדי להבין לאן פנה הרצל, מה הכיוון שבחר ולאיזה גדה יגיע הרעיון הציוני בהמשך הדרך.

מתכנני המסע היטיבו לתכננו כך שיוקדש זמן ראוי לפרקים אודות שואת יהודי הונגריה ואוסטריה. היה מאוד הולם להתייחס לכך במקומות המתאימים.

החוברת שלפנינו מורכבת משני חלקים מרכזיים:

החלק הראשון, תיאור המסע ברצף כרונולוגי. ברצף השתלבו גם הדרכות אודות השואה. מטרת התיאור המלווה בתמונות כפולה. ראשית, להזכיר לנו חוויות מהמסע, התפתחות תהליכית מיום ליום ודברי המשתתפים בדיונים בסיכומם של ימים ארוכים. ושנית, לספר את סיפור המסע למתעניינים ולחברי התנועות.

החלק השני, דברים שכתבו המשתתפים בעקבות המסע, לאחר שחזרנו ארצה. לחלק זה חשיבות רבה. באים בו לביטוי רעיונות שנצברו אצל משתתפי המסע ואשר הם היטיבו להעלות על הכתב. יתכן שיימצא בהם שימוש בפעילות תנועתית בעתיד, ועל כך תבורכו.

התיאורים משקפים את המסע מנקודת מבטי כצופה מן הצד. אם נפלה טעות האחריות כולה עלי.

הקדמה

בסיכום בחרתי להעלות הרהורים שלי, כאמור – כמי שמביט מהצד על
הגשר ועל מי שמתבוננים בו.

צועדים בווינה

מתארגנים למסע

מפגש הכנה

27 באוגוסט 2014

מרכז הרצל בהר הרצל, ההסתדרות הציונית העולמית.

על הקיר שלט: **משלחת מנהיגות רואה עתיד מזכ"לי תנועות הנוער – מת"ן – בעקבות הרצל**

המפגש נפתח בהיכרות עם המשתתפים. אחר כך נאמרו הדברים הבאים.

צופיה דימנט-יוסף, מנהלת מרכז הרצל:

הרעיון לפתח מסע בעקבות הרצל החל בהבנה כי חוויית ההימצאות במקום בו קרו הדברים משמעותית ביותר. חוויה של לראות, לגעת, להרגיש ולהבין אחרת.

בהסתדרות הציונית מאמינים כי מנהיגים צריכים לחוות את המסרים הציוניים אותם מבקשת ההסתדרות הציונית להעביר. כדי לחוות צריך לצאת ל'מקום של הזיכרון'. ללכת בעקבות הרצל ולהבין את הולדת הרעיון הציוני ויישומו בתנועה הציונית עד הקמת המדינה ועד ימינו. האווירה הלא-פורמלית, אשר מאפיינת את הנוכחים בחדר מעצם היותם פעילים מרכזיים בתנועות הנוער הציוניות, תהיה נדבך משמעותי בתהליך החינוכי שנעבור כולנו במהלך המסע.

הוצאת הרעיון אל הפועל, בסיוע ובארגון של ההסתדרות הציונית, מאוד משמעותית ותתרום בודאי להמשך הקשר הטוב בין התנועות ומרכז הרצל. מרכז שיכול להיות בית לפעילות מגוונת של תנועות הנוער.

נפתלי דרעי, מזכ"ל מועצת תנועות הנוער:

מזה שנים רבות מהווים הרצל והציונות מוטיב מרכזי בתנועות הנוער. התנועות שותפות לשיח הציבורי ולתהליכים של מחשבה על משנתו של הרצל ועל הגשמת חזונו. התהליכים באים לביטוי מעשי בפעילות החינוכית, בבחירת נושאים מרכזיים למחנות קיץ ובימי עיון.

תנועות הנוער מציירות את יום הרצל, באמצעות המועצה הציבורית להנצחת זכרו של בנימין זאב הרצל, ומסתייעות בהסדרות הציונית בגיבוש תכנים ופעילויות.

ברוח מציאות זו החלטנו לצאת למסע בעקבות הרצל. מסע הוא רעיון שנקשר לתנועות נוער משחר הולדתן, הוויה של שבוע שיזמן אפשרויות ללמוד על האדם שמאחורי החזון. ללכת בנתיביו, לשמוע על רעיונותיו ולהבין את 'רוח הזמן' בה חי, כתב והיטיב לבטא את חזונו.

לנו, העוסקים בחינוך ביום-יום, מסתבר שוב ושוב כי גם בימינו אנו חזונו של הרצל ניטע במצע פורה של מדריכים וחניכים של התנועות, אשר מחפשים דרכים להגשמת חזון הציונות.

לפני שנתיים יצאתי למסע דומה של ההסתדרות הציונית, בהדרכת פרופסור אריאל פלדשטיין, יו"ר המועצה הציבורית להנצחת זכרו של הרצל. במהלך המסע למדתי שאין תחליף להליכה של מזכ"ל תנועות הנוער בעקבות הרצל. הליכה במסע שיאפשר ללמוד ולא להישען רק על מיתוסים. לראות את 'המקומות של הזיכרון', לזכור, לכבד ולהעביר מורשת זו בתנועות, אליהן נחזור עם תום המסע.

פעילות פתיחה

הועברה על ידי שלומית רונן-ליבנה וחני אפרימוב.

כשניגשנו להכין את הפעילות, מספרת שלומית, הסתבר עד כמה עשירים הטקסטים, הסיפורים והרעיונות שנכתבו בעקבות הרצל וחזונו ואודותיו. בחרנו למיין רק חלק קטן ולהציג בפניכם מגוון קטעים שיובילו אותנו בפתיחת ההשתלמות.

חני מכוונת לרעיון המרכזי: אנו רוצים לברר מהן הציפיות של כל אחד מהמשתתפים עם צאתו למסע. ברור לכולנו שכאשר אומרים הרצל מיד חושבים על מסר גדול, על רגע של הולדת רעיון אדיר. אולם, מה אנחנו מחפשים בצאתנו למסע? מה אנחנו רוצים למצוא בהליכתנו בעקבותיו? והאם הציפיות שלנו קשורות לתפקידנו בתנועות הנוער מהן הגענו?

על קירות החדר הודבקו ציטוטים מדברים של הרצל ומדברים שנכתבו על הרצל. המשתתפים התבקשו לעבור ולבחור קטע אחד שיתאים לתאר את ציפיותיהם האישיות מהמסע.

ראשון פתח איל, מתנועת הצופים. הוא רוצה להכיר את התהליך שעבר הרצל, כיצד התגבש אוסף של רעיונות לחזון מסודר ולמשנה שהועברה בקונגרס הציוני.

שירי, מבני המושבים, בחרה במגילת העצמאות. היא מצפה להכיר אנשים מתנועות אחרות, רוצה ללמוד ולהרחיב דעת בכל הקשור לראשית התנועה הציונית.

טל, מהנוער העובד והלומד, רוצה להכיר את הסיפור של הרצל, את סיפור המעשה. היא מחפשת סימני שאלה שיעזרו לה בתהליך הלמידה האישי וכחלק מהקבוצה במסע.

מתניה, מתנועת הבוגרים של בני עקיבא, רוצה להבין מה הרצל ראה שאחרים לא ראו. איך הצליח לראות קדימה ולא להיחלש באמונתו. יאיר, מבית"ר, בחר את הקטע "אני ציוני" של יאיר לפיד. הוא רוצה להחזיר את הרצל ללב הקונצנזוס וכן מעוניין להעשיר את הידע שלו ולהכיר את שותפיו למסע.

עידן, מהמכבי הצעיר, אמר שהרצל נראה לו כאדם שמתחבר למסרים כמעט הזויים. הוא רוצה להבין את התהליך שעבר הרצל וכיצד ראה מעל למציאות ויצר את החזון.

אמיר, מבני עקיבא, מצפה להבין מהו המקום בו נחוץ להרים דגל. כיצד השכיל הרצל לייצר דגל שבאמצעותו הצליח להרים ולהוביל אנשים. אילן, מהמחנות העולים: קשה לחשוב על המסע מתוך המציאות בה אנו נמצאים בקיץ הנוכחי (עם סיום מבצע "צוק איתן" בקיץ 2014). רוצה

להתכתב גם עם התנועות ועם המציאות שלנו. מעוניין לראות איך מחברים את הרצל וחזונו עם ימינו.
שלומית, ממת"ן, בחרה את השיר **בנימין זאב** של יענקל'ה רוטבליט, והיא מצפה להבין מה היה החזון ובמיוחד איך הוא מתיישב עם המציאות שלנו היום.

בנימין זאב / יעקב רוטבליט (לחן: יאיר רוזנבלום)

תשטוף את העפר מן העיניים, בנימין זאב
תשטוף את העפר מן העיניים, שים יד על הלב
ותגיד לי, ככה ראית? ככה חזית? ככה רצית?
אני לוקח שטר של מאה, מביט על התמונה
אני מביט היטב עליך, חוזה המדינה
יהודי יקר כזה עם זקן עד החזה
יהודי כל כך רזה – מאיפה יש לו כוח להיות חוזה?
...

ערן, ממת"ן, מצפה לתהליך של התחזקות. מעין משוב מהצר על הפעילות החינוכית של התנועות.

נפתלי, ממת"ן, מצפה לתהליך שתהיה בו התבוננות מהצר. התבוננות שתעזור להבין תהליכים.

שאול, מעזרא, מרגיש שהרצל הצליח לרוץ בשני מישורים. החלום לחזור לציון והצעה לפתרון שיכול להיות מעשי. מעוניין לראות איך קיבל החלטות מהו החזון הראוי בסופו של דבר.

ערן, מהמחנות העולים, בא עם ההבנה שציונות זה פיתוח כלכלי. ציונות – קידמה, עתיד. מתחבר ללמידה דרך ראיית המקומות בהם פעל הרצל.

חני אפרימוב, המדריכה, רוצה לראות האם כאשר נראה היכן האדם צמח זה יוכל לתת משמעות למעשיו ולדבריו. מצפה להליכה בעקבות הרצל ולתובנות שיעלו בעקבותיה.

אריאל פלדשטיין, המדריך, אמר שהמקום של הזיכרון חזק יותר מטקסט כתוב. מקווה לתהליך של למידה. חשוב מאוד לשאול את עצמנו מה עושים

הלאה. לתפיסתו, המסע הוא ערפל ואין כוונה לפזר אותו. המטרה: לימוד משותף, בחברותא. הטלת ספק ביחד.

בהמשך תיאר אריאל את דמות היהודי החדש. מראה סרט שנעשה בראשית המאה ה-20 בארץ ישראל ומכין אותנו כי אנו הולכים לצלול אל אוירת סוף המאה ה-19 באירופה.

במהלך המסע, הסביר, נעסוק בשלושה היבטים עיקריים:

1. הרצל והעולם היהודי.

2. ההקשר ההיסטורי.

3. הביוגרפיה האישית.

ובנוסף, אין אפשרות לנתק את הסיפור משואת יהודי אירופה במלחמת העולם השנייה.

חברה צריכה אש. האש מקרבת ומרחיקה. ובמסע נבחן את הניסיון למצוא את האש אשר נדרשת לחברה, לציונות.

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

יום ראשון 7.9.2014

בשדה התעופה, בהמתנה לפני עלייה למטוס, ישבנו ושוחחנו. עלו כמה שאלות לגבי המסע שיוצאים אליו בעוד כשעה:
האם נצליח לחבר, במהלך המסע, את חזון הרצל והמציאות בה חי למציאות ימינו אנו? האם הלימוד אודות ראשית הציונות יסתבר כרלבנטי לנו, היום? האם נצליח להכיר את חברינו למשלחת והאם ההיכרות תוביל לעשייה משותפת בהמשך הדרך?

מביט מן הצד.

אווירה מאוד נעימה. לא פורמלית. כמעט אינטימית.

נחתנו בבודפשט. מזג האוויר היה נוח.

תנאים מצוינים. ממתנה לנו אגי סאלגו, מדריכה מקומית שעובדת עם ההסתדרות הציונית ודוברת עברית. אגי מובילה אותנו לאוטובוס בסמוך ליציאה.

הנהג רק הניע את האוטובוס וכבר חילקו לכולם חטיף (טוויסט), מים וסוכריות (ממפעל יהודי מקומי, כך סיפרו לנו).

הגענו לבודפשט, קיבלנו חדרים במלון ואחרי כמה דקות יצאנו, בהליכה, למרכז היהודי-ישראלי לארוחת בוקר בבית הקפה המקומי. בופה של

לחמניות, ביצים וגבינות מעניינות (מתלוננים שהפפריקה חריפה). שתינו קפה ואחר כך עלינו לאולם בקומה העליונה.

גוסטי יהושע ברוורמן, ראשת מחלקת תפוצות בהסתדרות הציונית העולמית, פתחה ובירכה את הקבוצה. אפשר לברך שהחיינו, פתחה את דבריה, על הקמת מרכז הרצל שנחנך לפני כמעט שנה.

כשנכנסה לתפקידה שאלה את עצמה: מה הנרטיב? ראתה את ילדיה וחבריהם חוזרים עמוסי חוויות, בחלקן קשות מאוד, ממסע לפולין ומסע ישראלי. הטרידה אותה השאלה מה מחבר בין מסעות תלמידים וחיילים לפולין והמסע הישראלי (מבראשית), שיוצאים אליו תלמידים רבים, לראשית הציונות. האם תחילת התנועה הציונית אינה חסרה ברצף? בעקבות שאלות אלו היא הגיעה למסקנה שראוי להכניס לשיח את הרצל ואת ראשית הציונות.

ומכאן עלה הרעיון לשם המסע: מנהיגות רואה עתיד.

הרעיון נבנה סביב שלושה יסודות:

- החזון של הרצל.
- לימוד עמיתים, שיח בלתי אמצעי שממשיך גם אחרי המסע. חוויה (שנשארת).
- הזדמנות להיפרד מחומות, מרעיונות שאולי השתרשו, ולהיפתח במהלך המסע. התקווה לגרום להרהור ולערער תפיסות ישנות ומיתוסים.

גוסטי סיכמה בקריאה: הציונות חייבת לחזור ולהיות חלק מהזהויות של כולנו.

הציונות ראוי שתהיה של כולנו.

למובילים בתנועות הנוער יש זכות וחובה להחזיר את הציונות לשיח ולזהות.

אלכס כץ, שליח הסוכנות בבודפשט, בירך גם הוא. לדעתו תנועות נוער הן הליבה של הציונות בעבר וכיום. אנו חווים בעיה קשה של התבוללות

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

ומציאות של חיים בסביבה אנטישמית, ודווקא במציאות כזאת חייבים לגייס את כל המשאבים כדי לחזק מוטיבים ציוניים.

מרכז הרצל הוא המענה הציוני הראוי והשלוחה במרכז היהודי-ישראלי נותנת מענה ראוי וחשוב ליהודים צעירים מחפשי דרך וכיוון. בזכות המרכז והמסעות לישראל מתגבשת זהותם.

אחרי הברכות הנחה אריאל פלדשטיין את סדנת הפתיחה.
אם רוצים להבין מתי משהו התחיל צריך להתחיל באודסה. נותן רקע, תמונת מצב של העולם היהודי תחת הצאר הרוסי, המאה ה-19. הגדרת מיהו יהודי אינה ברורה וקשה לדעת כמה יהודים היו בעולם.

בסדנה התחלקו המשתתפים לשלוש קבוצות. אריאל הציג שאלה וביקש פתרון:

פוגרום בעיירה, נהרגו 40 יהודים. כל תושבי העיירה צובאים על דלת בית הכנסת. בפנים יושבים מנהיגי הקהילה (כל אחת משלוש הקבוצות מייצגת מנהיגות מקומית) ועליהם להחליט מה עושים כעת ולצאת במסר מנהיגותי להמונים.

אריאל עבר בין הקבוצות ולא ויתר עד שהצליחו בכל קבוצה לזקק תשובות לבעיה שהציב. לא אפשר לגלוש לדוגמאות של ימינו, הכריח להישאר ברוח התקופה, סוף המאה ה-19.

בקבוצה 3 הועלו כמה הצעות לפתרון. סוכם שבעצם יש כמה אלטרנטיבות:

- לברוח ככל שניתן.
- לבוא בדברים עם השלטון ולנסות לשפר את היכולת לשמור על ביטחון.
- להנהיג עזרה הדדית וסיוע לנפגעים.
- להנחות את כולם לא לנסות דרכי נקמה. "לא תמרוד בגויים".

כשאריאל הצטרף לדיון הקבוצתי (קבוצה 3) הוא הסיט את הדיון וכיוון את המסקנה לאמירה: חובתה של מנהיגות לקום ולחולל שינוי.

בדיון עלתה הדוגמה של תנועת ה"בונד", שחבריה היו משמעותיים

קבוצות דיון בפתחה בבודפשט

ברוסיה. תנועה שדגלה במהפכה הסוציאליסטית מתוך אמונה שהיהודים צריכים לשאוף להיות חלק מהמדינה הסוציאליסטית שתקום ברוסיה ולא להיגרר אחרי החלום הציוני.

לאחר הדיונים בקבוצות התכנסנו למליאה. אריאל תיאר את המיעוט שהצליח לחולל שינוי. לדבריו צריך לראות זאת כאמירה מנהיגותית שהשפיעה מאוד על כיווני הפעולה של העם היהודי בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20.

התעורר דיון על חילון ואורתודוקסים, על השכלה ועל הקצנה דתית. אריאל סיכם: במהלך השבוע נלך בין שלושה מישורי זמן – עבר, הווה ועתיד. ההשכלה כמוה כהליכה על גשר. מצד אחד אמונה יהודית. מצד שני השכלה כללית. ככל שיתקרב (היהודי) לצד אחד הוא יתרחק מהצד השני. ואין ביטחון בכך שיכניסו אותך (כיהודי) לעולם ההשכלה.

מביט מן הצד.

הקשבה ועניין רב בקבוצה. בשיחות שאחרי התברר שהתעוררה בעיה מתודית. מרגישים בהיעדר יישור קו לגבי הרקע ההיסטורי. לא בקיאים

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

מספיק. לכן, לא התאפשרה העמקה בתרגיל אודות שנת 1881. צריך להיכנס לרוח הזמן, אם רוצים לחוש את התקופה. על כך הגיבו שני חבר'ה: ביקשו שנקרא את חוברת המאמרים לפני היציאה לדרך.

אנדרטת הנעליים, בודפשט

טקס באנדרטת הנעליים.

הטקס באחריות איתי ושאול.

נפתח בקריאת "יזכור", ולאחר מכן הוקראו קטעי עדות. עדויות של חברי השומר הצעיר על ההתנגדות בבודפשט.

התנגד מי / חיים גורי

התנגד מי שהבריה כיכר לחם

התנגד מי שלימד בחשאי

התנגד מי שכתב והפיץ והזהיר וקרע אשליות

התנגד מי שהגניב ספר תורה

התנגד מי שזייף תעודות

התנגד מי שהבריה מארץ לארץ
התנגד מי שכתב את הקורות וגנזם.

התנגד מי שהושיט עזרה
התנגד מי שקישר בין הנצורים והבריה הוראות וכלי נשק
התנגד מי שלחם עם נשק ביד ברחובה של עיר, בהרים וביערות
התנגד מי שהתקומם במחנות
התנגד מי שמרד בגטאות, בין קירות נופלים,
במרד הנואש ביותר שידע האדם המורד מעודו...

קטע של אורי צבי גרינברג.
עדות של אלי נצר, חבר המחתרת.
קדיש.
שרנו ביחד את השיר "הליכה לקיסריה", שכתבה חנה סנש והלחין דוד זהבי.
מסיימים בשירת התקווה.
אנשים שעברו בטיילת בזמן הטקס נעמדים ומצטרפים לשירת התקווה.

טקס באנדרטת הנעליים, בודפשט

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

אחר כך עלינו לגבעת המצודה. תצפית מרהיבה לבודפשט ולנהר. זהו מתחם גדול בצמוד לארמון. דוכני רחוב, חנויות ובתי קפה, פסלים של גיבורי בודפשט במאות הקודמות. אגף מובילה את הסיור ומיטיבה לתאר את הנופים וההיסטוריה של הולדת העיר.

מביט מן הצד.

הטקס היה מתוכנן לפרטיו. מכובד ומרגש.

אחרי הסיור במצודה, ביוזמת המארגנים נכנסנו לבית קפה. יוזמה ברוכה. עושה טוב לקבוצה. משוחחים, טועמים, צוחקים. מקומיים שישבו בנחת לשתות קפה קמים די מהר. לא מבינים לאן נקלעו.

הפסקת קפה ועוגה, בודפשט

מפגש וארוחת ערב עם ששה צעירים שפעילים במרכז היהודי-ישראלי.
במפגש התפתחה שיחה מעניינת עם המקומיים. חברי הקבוצה התעניינו לדעת מהן התחושות של להיות יהודי בבודפשט. לדברי המקומיים בודפשט היא הבית.

האם מרגישים אנטישמיות? עונים שלא ממש מרגישים זאת בבודפשט. האם הבית הוא כאן? תשובות שונות. ב"תגלית" התחילו לחשוב על עלייה.

ההתבוללות קיימת. הצעירים לא רואים זאת כבעיה. הם הדוגמה לכאלה שמצאו את יהדותם בעצמם, כצעירים פעילים. השתייכותם לקהילה מקנה להם ביטחון ותחושה של חברים. לכן חושבים שהקהילה תתחזק. הם מאמינים שהדור שלהם יעשה את השינוי. הזקנים ילכו לעולמם ולהם תיפתח הדרך.

מפגש עם צעירים הונגרים במרכז היהודי-ישראלי, בודפשט

מביט מן הצד.

בעת ההליכה חזרה למלון עלו בקבוצה תחושות מגוונות בעקבות הפגישה. רבים אינם מרגישים בנוח עם הדברים שנאמרו. הצעירים נראים מנותקים מצד אחד ומצד שני מתארים שמצאו את היהדות וזה עושה להם טוב. אם כך, אולי הכיוון שלהם יוביל למקום טוב. יש תחושה כללית שמדובר בחברה מאוד צעירים ולא הוגן להסתמך על דבריהם כחזון עתידי. במידה מסוימת, כך התבטאו חלק מהחברים, היהדות כפי שהציגו אותה היא מעין גל אופנה נוכחי שתופס אותם בימים אלו. מציצים בפאבים בדרך, מתלבטים לאן ללכת. נחלקים באופן טבעי לכמה קבוצות. חלק מהמשלחת יוצאים לבלות.

יום שני 8.9.2014

שיחת פתיחה באחריות אריאל.

אריאל פותח בהצגת רקע היסטורי.

ניקח מקרה מבחן של יהודים שחיו באוסטרו-הונגריה. יעקב וג'נט (הורי הרצל) הגיעו לבודפשט וקנו נכס צמוד לבית הכנסת. הם במעמד אמיד מאוד וביתם במיקום מכובר. נולדו להם שני ילדים: פאולינה ותיאודור. דילמה – למי הם שייכים? או אולי: מה זהותם? אוסטרו-הונגריה? גרמניה? אוסטריה?

אריאל מספר שג'נט התעקשה שילדיה ילמדו וידברו גרמנית. לא הונגרית.

לימים הרצל יציג שאלה: כיצד ינהג יהודי משכיל באירופה, בעידן ההשכלה והיכולת להתקדם בחברה?

בית הכנסת הגדול.

בית הכנסת בבודפשט מפואר וגדול מאוד. שנים רבות היה הגדול בעולם וכעת הוא השני בגודלו, אחרי בית הכנסת בניו יורק.

שורה 13 כיסא 1 – מושב שמור ליעקב, אבי משפחת הרצל.

אריאל מתאר את אוירת בית הכנסת.

אגי (המדריכה המקומית) סיפרה על ישיבת הנשים ביציעים הגבוהים.

מצביעה על העוגב ומספרת שבתפילה היו משלבים נגינת עוגב.

חני הכניסה אותנו לעולםם של היהודים בהונגריה בין מלחמות עולם.

מספרת אודות המנטליות של היהודים בקהילותיהם, ומתארת את ההבדלים

בין תושבי האזור הכפרי לתושבי בודפשט.

בצמוד לבית הכנסת ניצב המוזיאון היהודי, ובו חפצי יודאיקה. בתצוגה

הרבה מאוד פריטים.

בחצר מספר מצבות, המנציחות את הקהילות והמשפחות. אריאל

סיפר על מסורת הקהילה היהודית בבודפשט, על אנשים אמידים יהודים

אורתודוקסים שההשכלה החלה להיכנס אל עולמם. על משפחות שהשקיעו

בחיזוק הקהילה.

אריאל, כחלק משמירה על הרצף הכרונולוגי בחיי הרצל, תיאר ברגש את הוריו ושילב פכים אנושיים. סיפר כיצד הרצל כינס בביתו שני חברים ואת אחותו והציג בפניהם מחזה שכתב וקטעים סאטיריים ששרבט במחברתו. לימים, עבר הרצל מלימודים ריאליים להומניים וחזר אל הכתיבה והעיון, אל הקריאה ואל ההמחזה כי הבין שהם עולמו.

בחצר האחורית של בית הכנסת ממוקמת אנדרטת הערבה הבוכיה: ענפי עץ שעליהם עלים עם שמות נרצחים ממלחמת העולם השנייה. חני עוררה דיון על הנצחה וזיכרון.

השתתפות ערה. דיון מעניין בצל האנדרטה. מדברים על הצורך בהנצחה ככלי לשימור הסיפור ההיסטורי שללא עדים חיים לא ברור כיצד יסופר. מדינת ישראל, סיפר אריאל, אינה דורשת ממדינות שיחסינה טובים עמה פעילות הנצחה ליהודים שנרצחו. נשאלת השאלה האם יש מקום לדרישה שמדינות ינציחו את סיפור השואה, או שזה עניין פנימי של כל מדינה. מזכירים את התפיסה ששימוש בשואה להצדקת מדיניות יוביל להפחתת הזיכרון עד מחיקתו.

אנדרטת הערבה הבוכיה, חצר בית הכנסת הגדול, בודפשט

שאלה: כיצד יישמר הזיכרון לשנים ארוכות?

חני מבקשת לציין שיש תהליך של עיצוב הזיכרון: שואה, תקומה, מרד, וגבורה. זה נכון לגבי מערכת החינוך בישראל ולא כתפיסת הנצחה כוללת בכל מדינות אירופה.

לשם מה לזכור? האם הזיכרון משמעותי בעיצוב המורשת? השאלה מאוד מעוררת. בוודאי שיש משמעות לזיכרון. טקסים ומסורות נבנים על לימוד ההיסטוריה ועל זיכרון של אירועים ושל אישים. בתנועות הנוער, לדוגמה, חשוב מאוד הקשר אל הדורות הקודמים, אל לוחמי הגטאות המורדים, אנשי תנועות הנוער, שמהווים מודל בתהליך החינוכי התנועתי.

מביט מן הצד.

המסע נע בין הרצל לבין השואה. זה מעט מסיט מהרצף אבל הכרחי, מכיוון שאי אפשר להתעלם מסיפור שואת היהודים כשעוברים ברחובות בודפשט.

הדיון על הנצחה מלמד על חברי הקבוצה. הם מדריכים מאוד מיומנים שצריכים מדי פעם לקבל אפשרות לדיון פתוח, להחלפת רעיונות. ממש רואים ומרגישים כיצד הדיון משמעותי למשתתפים בו. יוצאים לשיטוט חופשי בשוק. שעתיים של תיירים נטו. הקבוצה מתפזרת לכל עבר תוך דקות אחדות. אחרי כשעה וחצי מתחילים להעביר הודעות ווטס'אפ, מבקשים עוד קצת זמן.

בית כנסת רומבך.

הולכים לבית כנסת רומבך, בית כנסת מתפורר בתהליכי שיפוץ שמתנהל באיטיות. מארגנים כסאות ומתיישבים במעגל גדול במרכז בית הכנסת. אריאל דיבר על הדילמות של היהודי שמבקש להצליח באירופה התרבותית. סיפר על סטודנט יהודי מצטיין שהוזמן לארוחת צהריים בבית הדין. כיצד ינהג? הרי האוכל אינו כשר, וכיצד יסרב לאכול? הציג את השאלות לקבוצה, בואו ננסה להבין את הדילמה ולהציע כיצד לנהוג. נתן עוד דוגמה: סטודנט יהודי שהתחבר לחבורת סטודנטים והוזמן על ידי חבריו לדיג בשבת, כיצד ינהג? מתעורר דיון, האם כדי להצליח להתערות בחברה צריך למחוק חלקים

מהזהות היהודית. תקופת ההשכלה פתחה דלת ליהודים. צוהר לעולם מאתגר שמאפשר גם התערות בחברה האירופית. אולם, הדילמות לגבי הוויתור על זהות יהודית מלוות כל בחור יהודי שבוחר לצעוד בנתיב ההשכלה. השעה 15:45 והדיון ערני. לאנשים חשוב להתבטא, מקשיבים.

בית הכנסת המתפורר (רומבך) בבודפשט

אריאל מעורר שאלה מכיוון אחר: איך מי שפותחים דלתות ליהודים יקבלו מנהגים בלתי מובנים שיכולים להשתמע כזלזול או פגיעה? היהודים, כך אריאל, היו כמהים לשוויון. אבל לשוויון יש מחיר. רבים מהיהודים ניסו להישאר יהודים בלי להפסיד את ההזדמנות להשתלב, להיות חלק מהרוב.

יצאנו מבית הכנסת ועברנו לסיפור שואת יהודי הונגריה. חני סיפרה על בית הזכוכית: זה היה מפעל של משפחת וייס לייצור מוצרי זכוכית. המפעל נסגר בתקופת המלחמה וב־1944 שוכנה בו הצירות השוויצרית. אנשי המחתרת היהודית, חברי תנועות הנוער, ניהלו במקום מבצע זיוף של תעודות הזהות ליהודים.

חני הרחיבה אודות פעולות המחתרת ואודות קסטנר והצלת יהודי הונגריה. סיכמה את ההדרכה בהקראת קטע עדות.

אנדרטה לזכר חסיד אומות העולם קרל לוצ' חני מספרת על שואת יהודי הונגריה.

20:00 ארוחת ערב במסעדת "כרמל". מרק עם קניידלך מקמח מצות.

21:00 מתכנסים לשיחה.

הכוונה לעבד את שני הימים הראשונים ולדבר על מה שעברנו.

טל רותם מהנוע"ל הנחתה את השיחה. טל פתחה ותיארה את תחושותיה: זה הזמן לסיכום של יומיים. אנחנו נעים עד עכשיו בין שני סיפורים וחצי. הרצל – סיפור יהדות הונגריה; שואה – יהדות הונגריה; וחצי סיפור – צעירים מקומיים יהודים. תיארה את הציפייה שלה לקראת המפגש עם הצעירים. כעת היא לא מרגישה שהצליחה להגיע אליהם.

הקבוצה מקבלת שני טקסטים קצרים וכולם מתבקשים לסכם את היומיים תוך התייחסות לטקסטים ולמפגשים שהתקיימו:

"טעות הייתה בידי אלה, טעות שממנה מתחילים להשתחרר, שסברו כי עם התקדמותה של האנושות, כביכול תיעלם השאלה היהודית מאליה. אם מבינים בזה את הזמן שבו ירעו זאב וגדי יחדיו, הרי אין לצפות לזה ברבע השנה הבאה, כל אחד הוא גדי בעיני עצמו, הזולת תמיד זאב." (מתוך: "חזון הרצל")

"על יהודי הונגריה הייתי מוותר אפילו ידעתי, שעל ידי הפטריוטיזמוס שלהם ייפטרו מן הפורענות של האנטישמיות. אני עושה ספקולציה בצרת הבריות. אבל גם את היהודים ההונגרים ישיג גורלם – וכל מה שיאחר לבוא, כן יהיה קשה ואכזרי ביותר; וכל מה שיתחזקו בארץ כן יהיה נורא ואיום ביותר. אין מפלט ממגיפת השנאה לישראל." (מתוך: יוסף הפטאי, "הרצל". נכתב בשנת 1903)

דיון מסכם במסעדת כרמל, בודפשט

איתי מבקש לקחת אותנו להשוואה לימינו אנו. מביע דעה על מציאות ימינו ומדבר על כך שהיא מתכתבת עם הציטוטים. גם כיום, לדבריו, אנו חיים לעתים מתוך ביטחון שאנו הגרי וזולתנו הם הזאבים ואין יכולת לדור יחדיו.

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

שאל אומר שאם נחבר את שני הקטעים הרי שנגיע למסקנה שיש רק פתרון אחד. הפתרון היחידי האפשרי הוא לא להישאר בגולה. יאיר אומר שהרצל מדבר בבירור על כך שאין סיכוי להיטמע. שזאת אשליה.

שאל מעיר שלמעשה השאלה היא לנו עצמנו. איפה אנחנו טעינו והיכן טועים היום. האם כמדינה אנחנו לא פועלים כאותו יהודי של פעם, כאשר מנסים להתערות ולהתעלם כשאי אפשר? מתניה חושב שהרצל ראה משהו שהרוב לא ראו. תופעת האנטישמיות היא ייחודית. חייבים להכיר בעובדה שהיא קיימת. אילן מציע להניח שהרצל לא ידע מה יהיה. הוא ניתח מציאות והגיע למסקנות עגומות למדי. למעשה, אם נקרא שוב את הקטעים שקיבלנו, הרצל זיקק את השאלות עד שהגיע לתשובה קשה ונוקבת.

טל מקשה על הנוכחים בשאלה: למה הרצל מבקר את הפטריטיזם? יאיר משער שהרצל הגיב לסביבה, לקהילה בה חי. ערן אבירור רואה את הרצל כמי שתוקף את הקידמה והלאומיות. לתפיסתו הן לא יצילו את היהדות.

טל ממקדת את כולם לשאלה מה המסרים שניקח אתנו. אנחנו לא חוג להיסטוריה. בסמינר הוצבה מטרה. עלינו לקחת משהו להמשך, כל אחד בתנועתו. לכן ציפתה למפגש עם הצעירים.

שואלת: איך היה לנו המפגש? באנו כמדריכים או כאנשים פרטיים שבאים רק לשמוע ולהכיר?

יאיר אומר כי בא מהמקום האישי. לא הרגיש שהמפגש מתחבר להוויית התנועה ולא חיפש את הקשר הזה.

שירי מצאה עצמה מנהלת שיחה עם צעירים ושומעת את הדילמות שלהם. ניסתה לבחון מה תיקח אתה. לא רואה שמהו יישאר עמה מהמפגש. לתחושתה לא נעשה בירור מושגים ולא ברור לה עד כמה המפגש באמת משמעותי. היא בספק האם הם מייצגים ואם ניתן ללמוד מהם.

אמיר משתף את הפורום ומספר שיצא מהמפגש בתחושה קשה. בא

להקשיב וללמוד, הרגיש כאילו המסרים והצעירים עצמם מרחפים באוויר ללא רגליים יציבות על הקרקע.

איתי מספר שנדהם מעצם המפגש עם צעירים שמצאו את זהותם כיהודים, והם גאים בזהותם. זה לא דבר זניח במציאות התפוצות של ימינו. נכון שנראה שהם לא על קרקע יציבה, אבל הם משדרים נחישות ואולי תקווה להמשך.

שאל יצא בתחושה טובה. הרגיש שהתהליך מצליח להחזיק מעמד. כאילו שהיהדות הייתה אצלם במקום רדום וכעת השתחררה והיא מאוד חיובית.

טל מעלה רעיון: אולי אם התכנית הייתה שונה והצעירים היו מצטרפים אלינו ליום שלם, הייתה תרומה גדולה יותר. מתניה מסכים. חושב שהרעיון נכון. מסכים שמפגש למשך יום שלם היה מלמד יותר מבחינתנו.

ערן גלזר מבקש להציג את התחושה האישית מהמפגש. הצעירים אמרו שכיף, מגניב להיות יהודי. וערן יצא מהשיחה ברגשות מעורבים. מצד אחד זה עובד, הם פעילים וטוב להם, ומצד שני זה כמו חוג מוצלח. אמיר חושב שהדיון החזיר אותנו לשאלה שהציב אריאל. מה הוביל את הרצל לבחירה שלו? הצעירים שפגשנו בחרו בחירה וזה ראוי להערכה. גם אם זה נראה קצת כמו משחק.

חני משוכנעת שזו בחירה מתוך תלישות. קצת כמו גיל ההתבגרות. עם זאת, הם מקבלים כך זהות.

איתי חושב שהצעירים שראינו הם תופעה מאוד מיוחדת. האלטרנטיבות שלהם הן לא ציונות עכשיו, אלא חיים מנותקים לגמרי מיהדות ומציונות. אילן מאמין שבמפגש דווקא למדנו שהתנועה הציונית לא ניצחה. אין לה מה להציע לצעירים האלה. במפגש ראה מצוקה גדולה, חיפוש קשה ובעיקר תלישות.

אלי שומע כאן סוג של פטריוטיות. הצעירים חשים הונגרים, אין להם תחושת קיפוח וסכנה. מי שמו (שמנו) להכתיב להם מה עליהם לעשות? האם הוא אמור לחוש אחראי עליהם? האם יש חמלה והזדהות כלפיהם? שואל: מה אנחנו יכולים או אמורים לעשות, כגורם מחנך?

את ערן אבידור תפסה האמירה שהמיעוט רוצה להתחבר אל הרוב. אבל, זה נכון למיעוט שאין לו אמירה ייחודית. מסכים עם איתי שהצעירים מרשימים. במהלך המפגש נעדר המימד של לבנות חברת מופת. הרצל, וזו גדולתו, מדבר על חברת מופת. כאן נוצר החיץ במפגש, שהרי אין לנו מה להציע להם.

חני מבקשת להעיר שלא כולם מסכימים על אותו נרטיב של חברת מופת. צריך להגיע לשיח על מהי חברת מופת.

שלומית מרגישה שקצת עצוב לראות נערות מבולבלות, שנאחזות במעין אליטה כלכלית תרבותית. הרגישה אחריות במהלך המפגש. צריכים להבין מה רוצים ומה ראוי לנו לומר.

איתי: אנחנו צריכים לדאוג להם, היום, לחיבור ליהדות ולו גם חלקי, או שמחר לא יהיו יותר אתנו. אין ציונות בלי יהדות, ואין ציונות בלי לקיחת אחריות על כולם.

נפתלי מבקש להציג דעה שונה. קצת קשה לדבר על איך לדאוג לצעירים בהונגריה, במקום לדבר על השארת הצעירים שלנו בארץ. מה התפקיד שלנו במאמץ לשמור אותם אתנו, בישראל, לפני שמגלים אחריות על צעירי הונגריה. מסכים שהמשימה היא בהחלט לפעול ליצירת חברת מופת. זה יבוא לביטוי גם בדאגה לצעירינו וגם, לא כפטרונים, בדאגה לצעירי העולם היהודי.

אילן חוזר לשאלת חברת המופת. לדבריו לכל תנועה יש חזון. לא צריך לחפש חזון משותף.

טל מקשה, האם לא ראוי לשאוף לאיזושהו חזון שיש בו מן המשותף. אריאל חוזר לדון בשני הקטעים שחילקה טל למשתתפים. בציטוט הראשון הרצל מדבר עלינו. נשים עצמנו במקום של המבוקר לפני שזורקים אשם החוצה.

בציטוט השני חסר ההמשך: ביום שנקים מדינה נחזור למשפחת העמים.

מנהיג לא יכול לסיים במסר פסימי והרצל הבין זאת היטב. לכן מסריו משדרים רוח של אופטימיות לעם היהודי. גם לנו יש תפקיד, לבנות את הנדבך הבא.

ועכשיו סיפור (אלי מבקש לחתום את השיחה בסיפור).

שני נזירי זן עלו בוקר אחד למנזר. בשביל המטפס במעלה ההר הגיעו לבית קטן.

נכנסו וראו חצר מוזנחת, ילדים לבושים בלויי סחבות משחקים בשברי גרוטאות. נכנסו לבית והכול דל. שולחן קטן, כמה כסאות ובצד מזרונים ללינת הלילה.

בעל הבית ואשתו ארחו אותם והגישו גבינות ולחם. שאל הנזיר המבוגר, כיצד אתם מצליחים לכלכל עצמכם? יש לנו פרה בחצר הבית, ענה אבי המשפחה. אנו חולבים אותה וכך יש לנו חלב וגבינה. את החלב שנותר אני מוכר בכפר הסמוך וקונה את צרכינו הבסיסיים. כשיצאו הנזירים אמר המבוגר לצעיר – השלך את הפרה לתהום. הצעיר הביט עליו נדהם אך לא העז להמרות את פיו. שני הנזירים המשיכו וטיפסו למנזר.

אחרי שנים עברו הנזירים שוב ליד הבית. נכנסו לחצר וראו גינת ירק ופינת ישיבה נעימה. נכנסו לבית ופניהם הוארו למראה הריהוט, המטבח ובגדיהם של בני הבית. מה שלומכם? שאלו הנזירים. זוכרים אתם שביקרתם לפני כמה שנים? ענה אבי המשפחה, באותו יום השתגעה הפרה וקפצה אל התהום. אחר כך התחלנו לטפח את סביבתנו הקרובה, מצאנו מקורות פרנסה והשקענו בטיפוח הבית והילדים.

אולי גם אנחנו, סיכם אלי, צריכים לזרוק את הפרה לתהום ולעשות מעשה. כמונו גם הצעירים שפגשנו.

אגי נפרדת מהקבוצה.

אגי (המדריכה המקומית). נפרדת מהקבוצה. אומרת שהמפגשים עם משלחות דוגמת המשלחת שלנו מאוד משמעותיים. "דעו שחשוב לנו מאוד שחברים כמוכם באים, מתארחים, משוחחים. המפגש אתכם מלמד ומשמעותי."

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

מודים לאגי על יומיים מעניינים ומאוד נעימים. על איכות הדרכה ועל יכולתה להיענות לכל שאלה ובקשה.

מביט מן הצד.

בדרך למלון אמירות חוזרות שהדיון היה חשוב. עיבוד טוב ליומיים אינטנסיביים. הכניסה לנושאים המהותיים נתנה אפשרות לביטוי ולמחשבה. כל אנשי המשלחת מאוד מנוסים בהדרכה, בתהליכים חינוכיים, מבינים ואומרים ששלב העיבוד מאוד חשוב.

יום שלישי 9.9.2014

נוסעים באוטובוס מבודפשט לווינה.
מגיעים לווינה, חונים בקרבת המלון ופוגשים את מלי שקד, מדריכה
מקומית מהקהילה היהודית המקומית. עובדת עם ההסתדרות הציונית. בדרך
תיארו אריאל ורונית את מלי כטיפוס מיוחד והבטיחו חוויה מעניינת.

מלי מדריכה, מדרגות הרצל, וינה

מדרגות הרצל.

מתחילים בהדרכה על מדרגות הרצל (לצד המדרגות שלט קטן לציון השם).
מדברים מעט על הנצחת הרצל בווינה. יש שני מקומות בהם הונצח הרצל,
המדרגות וכיכר שנגיע אליה. השלטים מאוד מצומצמים, רק אזכור שמו.
אי אפשר לקרוא במקומות אלו אודות הרצל וחיו בווינה.

שלט הנצחה. תיאודור הרצל... מחבר "מדינת היהודים" וחוזו מדינת היהודים — ישראל

בית הכנסת המרכזי.

נכנסים לבית הכנסת המרכזי. בכניסה בדיקות של התיקים ומעבר במגנומטר. מסבירים לנו שהגבירו מאוד את הבדיקות בעקבות כמה התנכלויות לקהילה היהודית בווינה.

מלי מספרת אודות הקהילה היהודית בווינה בימינו. זו קהילה שמרבית חבריה במצב כלכלי טוב ובזכות זאת מחזיקים את מוסדות הקהילה ואת בתי הכנסת בצורה ראויה. לא מתלוננים על אנטישמיות. הקהילה מונה כעשרת אלפים חברים. מלי מוסיפה שחבל שאין יותר, מספר כפול היה מחזק מאוד את הקהילה. בכלל לא מתייחסת לקשר עם ישראל או להיבטים ציוניים. מלי מתארת את תפילות השבת, אירוע תרבותי שמשולבים בו קטעי נגינה ושירת מקהלה.

ממשיכים את הסיור ברחבת הקתדרלה המרכזית. אריאל מספר שהרצל היה חבר באגודת סטודנטים, השתלב בחיי התרבות של העיר ושילב גם בלויים בבתי בוש.

מלי מדריכה בבית הכנסת, וינה

הרצל היה בן יחיד שזכה לקצבה קבועה וחי חיים נוחים. הוא למד משפטים בווינה. בתום שש שנות לימוד סיים עם תואר ד"ר למשפטים. יחד עם זאת, כל הזמן היה עסוק בשאלת מעמדו. מי אני? צעיר יהודי בווינה התרבותית, הנוצרית. תלמיד מצטיין ויהודי. הרצל התחבט בשאלות זהות במהלך כל שנות לימודיו בווינה.

אריאל מציג תזה: את הולדת החזון הציוני אצל הרצל ניתן לדמות לסדרה של ברקים. לא אירוע חד פעמי, אלא תוצר של אירועים אנטישמיים ושל התנגשויות בין זהותו כיהודי לחיי התרבות וההשתלבות בהם.

הולכים כחצי שעה ומגיעים לכיכר שבמרכז פסל של קארל לואיגר (היה ראש העיר וינה. טרם כהונתו בחירתו נפסלה ארבע פעמים על ידי הקיסר מכיוון שהיה אנטישמי).

הרצל חי בתקופה זו בווינה. הוא הבין שהאימפריה האוסטרו-הונגרית הולכת לכיוונים אליהם קיווה שלא תלך, של התגברות האנטישמיות. קארל לואיגר נבחר לראשות העיר וינה בשנת 1897. הבחירה שלו לא נתנה

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

להרצל מנוח, והוא כתב ביומנו: אם אני מרגיש את צינת השנאה, כיהודי במעמד גבוה ובעל שם מכובד, מה קורה להמוני היהודים?

אריאל מספר על הקשר בין משפט דרייפוס להרצל. המיתוס המקובל, שנלמד גם בבתי הספר, הוא שהרצל נהיה ציוני ומנהיג ציוני בעקבות השפעת משפט דרייפוס.

הרצל החל לכתוב את יומנו בשנת 1895. הוא לא הזכיר את דרייפוס ולא כתב על הפגנות אנטי יהודיות בפריז. מכיוון שהיומן לא היה ערוך, אנו יודעים מה בדיוק העסיק אותו. הרצל כתב שבשנת 1882 (כאשר היה על סף סיום לימודי המשפטים) התחיל לחשוב, בווינה, על ציונות. שאל את עצמו לאן פניו של העם היהודי. קרא ספר של אנטישמי אירי ושאל – מה יהא גורלנו?

הוא טייל באירופה וכתב על יהודי איטליה (כמה שאני דומה להם, כתב הרצל, והשווה את אפיהם).

אחר כך חזר לווינה והתחיל לעבוד כעיתונאי. הוא הצליח בתפקידו והמשיך בכתיבת מחזות.

גם כשהרצל היה בפריז, כעיתונאי, הוא לא כתב על דרייפוס.

בית הקברות בווינה.

בהגיענו לבית הקברות בווינה צעדנו ישירות אל המצבה של משפחת הרצל והתיישבנו סביב.

אריאל התחיל להדריך, בנה סיפור מתח ושילב בו פרטים ביוגרפיים. מרגישים התרגשות בקולו ובתנועותיו.

ראשית, אומר אריאל, כעת הזמן לעשות סדר בביוגרפיה של תיאודור, בנימין זאב.

הוא נישא לג'ולי בשנת 1889. כשהיה בן 29. ג'ולי הייתה צעירה ממנו בשש שנים. נולדו: פאולינה, הנס, טרודה.

בשנת 1891 הגיע לפריז ככתב מדיני. בשנת 1895 חזר לווינה ובמוחו כבר קודח רעיון מדינת היהודים.

בשנת 1902 נפטר אביו, יעקב.

אריאל וברקע המצבה של משפחת הרצל

הרצל כתב צוואה. הצוואה הזאת היא כמו אקדח במערכה הראשונה. גילויה מחדש יוביל לשרשרת פעולות שנשמע עליהן בהמשך. הרצל היה מודע לכך שביום שילך לעולמו משפחתו תישאר ללא נכסים. הוא ביקש שיקברו אותו ואת משפחתו בארונות מתכת, כדי שיוכלו להעלות את עצמותיהם למדינת היהודים. גם ביקש שילדיו יטופלו במשפחות יהודיות עשירות. בשנת 1904 נפטר הרצל.

אחרי מותו ג'ולי התמוטטה ואושפזה, ציוותה שישרפו את גופתה. פאולינה נזקקה לסיוע ולא זכתה לו. לא הצליחה לפרנס את עצמה. הגיעה לבורדרו, בצרפת, שם חיה חיים אומללים, בחוסר כול.

הנס למד בבריטניה, והמשיך להתגורר בה אחרי סיום לימודיו. עם השנים חווה משברי זהות והעביר את אמונתו לדתות שונות.

טרודה נישאה וילדה בן. אחרי כמה שנים התמוטטה ואושפזה בבית חולים. בנה נשלח ללמוד בפנימייה בבריטניה.

בשנת 1930 נעצרה פאולינה בבורדו. היא יצרה קשר עם אחיה, הנס, שהצליח לגייס תרומות ולהשיג סכום כסף שאפשר לו לנסוע לבורדו ולשחרר אותה מהמעצר. אולם, הנס לא יכול היה לממן את חזרתה של פאולינה אתו וחזר לבד. אחרי חודש נפטרה פאולינה מטיפוס.

הנס קנה אקדח, נסע לבורדו, כתב מכתב התנצלות לבעל המלון וכתב לאחותו טרודה מכתב בו הוא מבקש שיקברו אותו ואת פאולינה בארון מתכת, כדי שעצמותיהם תועלינה למדינת היהודים. אחר כך ירה בעצמו. הרב המקומי החליט לקבור את האח והאחות בתוך בית הקברות בבורדו.

בשנת 1949, בטקס רב רושם, החליטה ממשלת ישראל להעלות את עצמות בנימין זאב הרצל ואת עצמות הוריו ואחותו פאולינה, שנפטרה בצעירותה. בארכיון ניתן למצוא פניות רבות של אזרחים שמבקשים אישור להשתתף בטקס המכונן.

בארץ הארון הועלה על קומנדקר ונסע בין שבע התחנות בהן ביקר הרצל בביקורו בארץ ישראל. אחר כך נטמן הרצל בירושלים, בהר הקרוי על שמו.

ג'נט ויעקב, ההורים, ופאולינה האחות נקברו בסמוך אחרי יומיים. בצמוד לקבריהם הושאר שטח שלא נעשה בו שימוש.

כעת עובר אריאל לסיפור המפגש שלו עם פרשיית העלאת עצמות ילדיו של הרצל לקבר ישראל.

בשנת 1999 עבר אריאל בארכיון בן-גוריון. תפקידו היה לעבור על מסמכים ולהחליט לגבי חשיפתם לציבור. כך הוא נתקל בהספר של בן-גוריון על הרצל. משהו תפס אותו בדברים והוא החליט לבדוק בעיון את ימי הבאת העצמות לקבורה.

אריאל נסע לארכיון הציוני המרכזי וביקש לעיין במיכלים של חטיבה

H הרצל. על התיק שקיבל הייתה חותמת סודי ביותר, ואושר לו לקרוא בו. בין המסמכים מצא פרוטוקולים של דיונים על צוואת הרצל, בנושא העלאת העצמות וקבורת הרצל וילדיו.

כעת הבין שהוא בליבה של פרשה. יכול היה להסתפק בכתיבת מאמר אך ביקש גם לעורר את שאלת קבורת הילדים. פנה לאהוד אשרי, עורך מוסף הארץ, שדאג להפגישו עם עיתונאית הארץ ורד לוי ברזילי. בעקבות הפגישה התפרסמה כתבת שער במוסף. השאלה המרכזית: מדוע לא הועלו עצמות הילדים ביחד עם הרצל, הוריו ואחותו?

הנושא עלה לדיון בישיבת ממשלה. אריאל שרון מינה את השר דני נווה לטפל בנושא. הנושא לא קודם. במקביל, ההסתדרות הציונית העולמית התחילה לגלות עניין.

אריאל טס לבורדו וחזר עם תמונות של המצבות על קבריהם של הנס ופאולינה, ילדיו של הרצל.

בשנת 2004 הוביל חבר הכנסת אילן שלגי (שינוי) את חקיקת חוק הרצל (החוק לציון שכרו ופעלו של בנימין זאב הרצל).

בשנת 2005 הועלה נושא העלאת עצמות הילדים בוועדת הכנסת. אריאל זומן לוועדה והעלה את נושא הצוואה (שמר אצלו עותק שצילם מהצוואה בארכיון הציוני המרכזי).

בשנת 2005 הגיע אריאל להר הרצל כדי לשכנע את אנשי ההסתדרות הציונית ונציגי הממשלה שהמקום הפנוי מתאים לשתי מצבות. לא השתכנעו, החליטו למדוד ומסתבר שצדק ואכן המקום הפנוי התאים בדיוק לשתי מצבות. אריאל משער שהמקום הושאר במיוחד לילדי הרצל. בדיון בשנת 1949 הוחלט לא להעלות את עצמות הילדים, ובכל זאת השאירו מקום ריק.

בשנת 2006 קיבל אריאל טלפון מהעוזר של ראש הממשלה אהוד אולמרט. מסתבר שכדי לטפל בהעלאת עצמות הילדים חייבים לקבל פסק הלכה. בשנת 1949 ניתן פסק הלכה להעלאת עצמות הרצל, הוריו ואחותו וכעת נדרשים לפסק הלכה נוסף. בחודש מאי 2006 הוזמן אריאל לפגישה עם הראשון לציון, הרב עמר. הפגישה התארכה, הרב היה בקיא בפרטי התיק ובסיום הפגישה החליט להוציא פסק הלכה שמאשר את העלאת עצמות הילדים.

מסע בעקבות הרצל בבורדפשט, בווינה ובבאזל

ב־כ' בתמוז באותה שנה התקבלה החלטה להעלות את עצמות פאולינה והנס. אריאל לא קיבל מידע על התקדמות בנושא. ערב אחד, בשעה שישב בהצגה בתיאטרון הבימה, קיבל אריאל מסרון בטלפון הנייד: חופרים ולא מוצאים. הוא השיב מיד: תחפרו 10 מטרים שמאלה. חפרו ואריאל קיבל מסרון נוסף: מצאנו.

בעקבות מציאת הארונות יצאה משלחת לבורדו (במשלחת השתתפו נציגי תנועות הנוער). קיימו טקס בבית העלמין בבורדו. אריאל התבקש לבצע זיהוי, נקבע כבן משפחה מזהה.

מקשיבים בבית העלמין

בטקס רשמי נקברו עצמות הילדים בהר הרצל (הסתבר שנקברו באותו מועד בו נקברו בבורדו).
בהמשך הועלו גם עצמות סטפן, הנכד (בנה של טרודי), שהתאבד בארצות הברית אחרי מלחמת העולם השנייה, בה לחם כקצין בריטי ובה נרצחו הוריו בשואה.
במקום גם נקבעו מצבות לזכר רעייתו של הרצל, ג'ולי, ולזכר בתו טרודי.

מביט מן הצד.
תחושה של סגירת מעגל. אריאל זכה לקדם נושא ולהביאו לידי סיום.
נקודת שיא במסע.

אריאל מסב את תשומת הלב למצבה בפינת בית העלמין, שבראשה מגן דוד ובתחתיתה צלב, ומסביר שמדובר במשפחה שהתנצרה עם השנים.
"יוצאים בחזרה לאוטובוס, נוסעים לארוחת ערב במסעדה כשרה, "בחור טוב".

ארוחת ערב, מסעדת "בחור טוב", וינה

21:15 שיחת סיכום.

אריאל פתח והזכיר את הדילמה שהציג בבית הכנסת המתפורר בבודפשט. כפי שראינו בבית העלמין, היו משפחות בהן החל תהליך של הצטיינות והתערות בחברה והמשכו של התהליך היה לעתים התנצרות. האם זה התהליך המתחייב ממפגש של יהודים עם תרבות, עם השכלה? מתניה חושב שאפשר לרצות הכול. להיות יהודי ומצטיין, יהודי וחלק מההוויה התרבותית בווינה.

אריאל מציע שצריך לברר את הנקודה. אי אפשר לנסוע לבאזל, לאולם הקונגרס, לפני שמבררים את השאלה שהציב. אתי מאמין שכנראה יש מטען שקשה להשתחרר ממנו. התרבות וחיי החברה מאוד מושכים ובכל זאת לא מתנתקים לגמרי מהיהדות, מהמסורת.

אמיר חושב שהצטיירה לנגד עינינו מציאות מורכבת. לדעתו המציאות החדשה מחייבת יצירת עוגן יציב ולא משתנה, וזאת היהדות. שירי רואה כאן סיטואציה שצריך בה אלטרנטיבה. היפרדות של דתיים אל מול המשכילים שעוברים לחילוניות. לדעת שאל השינוי יהיה חייב לעבור דרך הפרט, דרך סולם ערכיו. האם אפשר ליצור מצב של דיאלוג, לא של קונפליקט? הדיאלוג חייב לייצר פרקטיקה.

אריאל מחזיר את הקבוצה להרצל. מספר כיצד ניגש הרצל לגיוס כספים לטובת המפעל הציוני. הוא פנה לברון הירש ולא נענה בחיוב. לא התייאש והחליט לפנות לברון רוטשילד. אבל, הבין שעליו להכין את עצמו. לכן הוציא לאור את חזונו "מדינת היהודים". אריאל הקריא קטע מ"מדינת היהודים":

"...עם הננו, עם אחד! בתם לבכנו נסינו להתערב בגויים שכנינו בכל מקומות מושבתינו ולהיות כמוהם, לבלי השאר בדינו מכל אשר לנו רק אמונת אבותינו בלבד; אך דחו אותנו בשתי ידיים. לשוא נעמול תמיד להיות אזרחים נאמנים, ולפעמים גם יתר על המדה; לשוא נקריב חלבנו ודמנו ככל יתר עם הארץ, לשוא נתאמץ להרים קרן

ארצות מושבותינו בחכמות ובמדעים ולהרבות כבוד עשרן במסחר וקנין. בארצות מולדתנו, שבהן אנו יושבים זה מאות בשנים, נחשבנו לזרים, לרוב גם בעיני אלה, אשר אבותיהם עוד לא נאחזו בארץ, בעת אשר אבותינו אנחנו כבר נאנחו בה..."

על רקע מציאות זו בא הרצל עם חזון המדינה היהודית. הוא פנה לאפיפיור והסביר שהיהודים יגיעו לכנסייה וישמעו את דברו אבל לא יתנצרו. לשון אחר: העם היהודי לא יימחק. ולכן, אין פתרון זולת הפתרון הלאומי. כולם צריכים לסייע בידי העם היהודי להגיע לפתרון לאומי. זה הפתרון שמתאים לכולם. פתרון המדינה הוא הטוב ביותר ליהודים והטוב ביותר לעולם. כך הציג את הרעיון. אומה שצועדת לקראת מדינה זקוקה לדגל. "...דגל אין לנו, אבל נחוץ הוא, אם נחפוץ להוליך אנשים רבים יחדיו, נחוץ להרים גם מעל לראשיהם..."

אלי לוקח מהיום הזה את קטנות האומה ביחס למשפחת הרצל. חוסר היכולת לעשות את המעשה הנכון של קבורת כל המשפחה כבר ב־1949 והדחיות החוזרות אחר כך עד יישום הצוואה. הרצל היטיב לכוון את מפרשי ספינת העם היהודי. גם אם לא שלט בכיוון הרוח הרי שהכיוון הוביל להגשמת החזון. אלי מבקש להחמיא לאריאל על המשימה שלקח על עצמו, העלאת עצמות ילדי הרצל לקבורה בהר הרצל.

יום רביעי 10.9.2014

ארמון שנברון, ארמון הקיץ של פרנץ יוזף והקיסרית סיסִי.
אריאל פתח בהסבר המהלכים הפוליטיים של הרצל.

בשנת 1896 הרצל פרסם את הספר "מדינת היהודים". הוא נפגש עם נתן בירנבאום, מנהיג אגודת הסטודנטים היהודית הראשונה באוסטריה, "קדימה". נתן אמר להרצל שעליו לקיים קונגרס.

הרצל נפגש עם הכומר ויליאם הכלר וזה תיווך לתיאום פגישות של הרצל עם וילהלם קיסר גרמניה ועם הסולטאן התורכי. הרצל ניסה לקיים קונגרס ראשון במינכן, אולם יהודי המקום התנגדו לקיום הקונגרס במינכן והרצל עבר לארגון והכנות בבאזל שבשווייץ.

יוצאים לסיור עצמאי בארמון (עם אוזניות). אחר כך נסיעה בגנים בכרכרות, מרגישים תיירים ונהנים מהרעיון.

בכרכרה בגן ארמון שנברון, וינה

המוזיאון היהודי והאנדרטה לנספים בשואה.

חני הוליכה את הקבוצה אל שרידי בית הכנסת, שהושמד במאה ה-16. הקריאה תיאור של האירועים. עלינו לרחבת האנדרטה. בתחילת ההסבר הסבה חני את תשומת הלב לכך שבעברית כתוב – לזכר היהודים שנספו על ידי הנאצים יימח שמם. באנגלית ובגרמנית הסתפקו בנציונל סוציאליסטים. לאוסטרים משמעותי מאוד לשוב ולהדגיש שהם היו בין הקורבנות ולא שותפים ברצח. בסיום הדרכתה הקריאה שיר של יהודה עמיחי, היהודים.

היהודים / יהודה עמיחי

היהודים הם כמו תצלומים מוצגים בחלון ראווה
כולם יחדיו בגבהים שונים, חיים ומתים
חתנים וכלות נערי בר-מצווה עם תינוקות.
ויש תמונות משוחזרות מתצלומים ישנים שהצהיבו.
ולפעמים באים ושוברים את החלון
ושורפים את התמונות. ואז מתחילים
לצלם מחדש ולפתח מחדש
ולהציג אותם שוב כואבים ומחייכים.

רמברנדט צייר אותם חבושי תרבושים
טורקיים ביפי זהב מועם.
שגאל צייר אותם מרחפים באוויר
ואני מצייר אותם כאבי וכאמי.
היהודים הם שמורת יער עד
שהעצים בה עומדים צפופים, ואפילו המתים
לא יוכלו לשכב. הם נשענים, עומדים, על החיים
ואין מבדיל ביניהם. רק האש
תשרוף את המתים מהר יותר.

ומה בדבר האלוהים? אלוהים נשאר
כמו בושם אישה יפה שעברה פעם
על פניהם ואת פניה לא ראו,

אך בשמה נשאר, מיני בשמים,
בורא מיני בשמים.

אדם יהודי זוכר את הסוכה בבית סבו.
והסוכה זוכרת במקומו
את ההליכה במדבר שזוכרת
את חסד הנעורים ואת אבני לוחות הברית
ואת זהב עגל הזהב ואת הצמא ואת הרעב
שזוכרים את מצרים.

ומה בדבר האלוהים? לפי הסכם
הגירושין מגן עדן ומבית המקדש
אלוהים רואה את בניו רק פעם
אחת בשנה, ביום הכיפורים.

היהודים הם לא עם היסטורי
ואפילו לא עם ארכיאולוגי, היהודים
הם עם גיאולוגי עם שברים
והתמוטטויות ושכבות וגעש לוחט.
את תולדותיהם צריכים למדוד
בסולם מדידה אחרת.

היהודים משויפי סבל ומלוטשי ייסורים,
כמו חלוקי אבן לחוף הים.
מותר היהודים רק במותם
כמותר חלוקי אבן על שאר האבנים:
כשהיד החזקה משליכה אותם
הם קופצים שתי פעמים או שלוש
על פני המים, לפני שהם טובעים.

לפני זמן מה פגשתי אישה יפה,

שסבה עשה לי ברית מילה
זמן רב לפני שנולדה. אמרתי לה,
את לא מכירה אותי ואני לא מכיר אותך,
אבל אנחנו העם היהודי,
סבך המת ואני הנימול ואת הנכדה היפה
זהובת השיער: אנחנו העם היהודי.

ומה בדבר האלוהים? פעם שרנו
"אין כאלוהינו" עכשיו אנו שרים, "אין אלוהינו",
אבל אנו שרים, אנחנו עדין שרים.

האנדרטה לזכר יהודי אוסטריה שנרצחו בשואה

טיסה לציריך. נסיעה באוטובוס לבאזל.
ערן אבידור הסביר על הטקס שיתקיים מחר באולם הקונגרסים.
אחר כך לימד שיר שנשיר בטקס הסיום:

אל תותרי / מילים ולחן: צבי שרף
ביצוע מקורי: הפרברים והדודאים

...הלא אמרנו יום המחר
הוא יום מאושר יותר, הוא הכול
לא חדלנו עולם חדש להקים
אך זמן עבר וכבר מאוחר
ויום המחר היה לאתמול
איך אל בוקר חדש נדע להשכים.
אל, אל תותרי...

מביט מן הצד.
לימוד השיר יצר אווירה מאוד מיוחדת באוטובוס.
מיד נשלחו קישורים, ולכולם מופיע השיר בטלפונים הניידים.
ממשיכים לשיר, מרגיש כמו טיול של תנועת נוער.

יום חמישי 11.9.2014

עמדנו מחוץ למלון בבאזל. קצת קריר. אריאל התחיל בקטע מ"עניין היהודים" (ספרי יומן של הרצל), קטע פתיחה ליום מסכם. כמה חבר'ה זמזמו לעצמם "פתאום קם אדם בבוקר ומרגיש שהוא עם ומתחיל ללכת..."

יוצאים לדרך. מגיעים לנהר, עומדים מול מלון שלושת המלכים שבגדה ממול.

מלון שלושת המלכים.

התרגשות בקבוצה. מצלמים את המרפסות מכל זווית אפשרית. נהר הריין רחב מאוד והזרימה חזקה. התחיל לטפטף גשם. עוברים לרחבת הכניסה למלון. רונית ניגשת לסדר כניסה לחדר בו שהה הרצל. ממתנים.

אלי העביר את הזמן במשחק חברתי, כל אחד מתבקש להגיד משפט שעולה לו בראש.

בין השאר נאמרו המשפטים הבאים:
לא לחינם הלך הזרזיר אצל העורב; לעבודה להגנה ולשלום; לך אצל הנמלה עצל; חיזקו ואמצו; עלה נעלה.

רונית חוזרת ונכנסים למלון. לא הספקנו להמשיך לשלב ב' של המשחק. עלינו במדרגות רחבות ומפוארות לחדר של הרצל.

מביט מן הצד.

אפשר להרגיש את ההתרגשות באוויר. מחליפים לחולצות תנועה. מצלמים במרפסת, כמעט כולם בפוזה של הרצל המשקיף קדימה. אחר כך – תמונה קבוצתית.

אריאל לא פותח בהסברים. פעולה נכונה מאוד, מתאים כאן לחוות את המקום והמעמד.

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

חלק מהמשלחת במלון שלושת המלכים, על המרפסת, באזל

איתי ויאיר בכניסה למלון שלושת המלכים

ביציאה, על מדרגות המלון, מצטלמים יאיר מבית"ר ואיתי מהשומר הצעיר, עם חולצות תנועה. לחיצת יד 'היסטורית'.

אריאל מספר כיצד אורגנה התמונה של הרצל על המרפסת. הרעיון לתמונה היה מאוחר והתמונה שצולמה ב-1901 עברה ליטוש. הבינו אז את גודל המעמד.

הרצל והקונגרס בבאזל – אריאל מציין שלקונגרס קדם תכנון מפורט, כמו כתיבת מחזה על כל פרטיו. הרצל תכנן כל פרט, החל מהמשרד ששכר (בחנות של חייט שהשלט שלה הוסתר), עבור דרך הזמנת עיתונאים ואזהרה כי כמעט לא נותרו מקומות, הכנת האולם כך שייראה מלא ועיצוב הבמה. "מלך היהודים" חייב להיראות מכובד ולשהות במקומות מכובדים, לכן המלון היקר. הרצל שילם את ההוצאות מכספי המשפחה.

הרצל מאוד נזהר מהאורתודוכסים ונזהר מן המשכילים. כך גם כלכל בזהירות את הניסיונות מול הסולטאן, הממשלה הגרמנית, הנוצרים, רוטשילד ואנשי חיבת ציון.

הרצל הבין שאסור להיגרר כאן לעימותים אישיים. כתב שצריך לשמוט את המושכות, להיזהר שלא הכול ייעשה בצלמו.

אריאל הוסיף פרט לשם הדיוק ההיסטורי. הרצל התגורר בחדר 126 והשלט בחדר בו היינו הוצב בחדר 117. ההשערה של אריאל – החדר נגיש לעלייה דרך המדרגות בלי להיכנס למסדרונות ולמעלית המלון ובלי להפריע לשגרת המלון ואורחיו.

זמן פנוי בבאזל.

מסתובבים באזור השוק והעיר העתיקה, שותים קפה. מזג אוויר נעים, אפילו קריר.

אולם הקונגרס בבאזל.

רונית דואגת לכניסה לאולם ולעלייה לבמה. יושבים באולם.

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

אריאל תיאר כיצד ביים הרצל את הכינוס מתחילתו ולכל אורכו. סיפר על נסיעת הרצל לארץ ישראל. כיצד צילום המפגש עם הקיסר לא צלח ונאלצו לתקן את התמונה וליצור תמונה חדשה עם דמויותיהם המלאות של הרצל ושל הקיסר.

בצאתו מארץ ישראל כתב הרצל: אם אזכרך ירושלים לא לטובה אזכרך. אחר כך כתב את "אלטנוילנד". פרט את תכניתו המדינית. התחיל את הספר ב: אם תרצו אין זו אגדה, וסיים במילה אלוהים. אריאל מאמין שדרכו של הרצל נובעת מהחלום.

אחרי הפתיחה חולקה הקבוצה לארבע קבוצות, שנושאייהן: דת ומדינה; חברה; חינוך; קשרי חוץ. על הקבוצות הוטל לכתוב תכנית לקראת הקונגרס בבאזל שיתקיים בשנת 2020.

להלן קטעים מתוך דברים שדנו בהם בקבוצות:

דת ומדינה (טל, אילן, איל, אמיר) –
צורך במתן מענה למי שאינם דתיים ומסרבים להתמסר לרבנות. שליחות כמו זו של רבני צהר היא שליחות רלבנטית לחזון דת ומדינה. ניתוק הדת מפוליטיקה ומכסף.
העם היהודי שואב באופן טבעי מהדת היהודית. חייבים לנסח אמירות ברורות לגבי המשמעות של זה לבני דתות אחרות.
התמקדות בנקודות ההתנגשות בין דת ומדינה ובדרכים לפתרון.
הדיון, למעשה, יהיה על מקור הסמכות.

חברה (מתניה, שירי, שלומית, יאיר) –
האם להתנות זכויות אזרח בהכרה שישראל היא מדינה יהודית?
בתוך שוויון זכויות צריך לאפשר חופש בחירה לחיים אישיים. מתן כבוד לפרט ודגש על ערכות הדת, לצד מתן מקום לצמיחה אישית.
עידוד רעיון גיבוש הקהילות כמסגרת חברתית תומכת.
יצירת חברה אזרחית פעילה.

דיון על הבמה באולם הקונגרסים, באזל

חינוך (איתי, נפתלי, אלי, חני) –

אהבת האדם באשר הוא אדם.

בישראל יקימו הקהילות השונות את בתיהן, בתים שיהוו דוגמה לעמי העולם.

מערכת החינוך תשלב מיעוטים, תקנה כלים להתמודדות ולניווט בעולם המודרני.

קשרי חוץ (שאול, עידן, אביבה, ערן אבידור) –

יש להציג תמונת מצב שממנה עולה כי ליהודים בישראל מוצעת האפשרות של חיי רווחה.

על הדגל – דמוקרטיה ויציבות כלכלית.

האתגר – לשכנע שמדינה שחיה בשלום היא אתגר אפשרי.

שיתוף השכנים בפיתוח כלכלי.

עידוד משטרים דמוקרטיים ברחבי העולם.

ישראל היא מוקד, מרכז שסביבו לוויינים (קהילות בעולם). עידוד העלייה לישראל.

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

לא מצליחים להגיע להסכמות בנושא יחסי ישראל ערב.

מביט מן הצד.

בכל הקבוצות התנהלו שיחות רציניות, קשובים ורוצים לגבש נוסחים מוסכמים.

כשהציגו את המסקנות, התעורר דיון בשאלת דת ומדינה. אווירה של הסכמות. מסכימים גם על מה לא מסכימים. בפורום המגוון שיושב כעת על הבמה נוצרים מעגלי שיח, שמאפשרים השמעת דעות מגוונות וניהול שיחות שלא מגיעים אליהן בשגרה. תמונת מצב לא מובנת מאליה.

בסיכום הדיונים לא יצאו בקריאה לקראת הקונגרס ב-2020, אבל הוסכם שנשמעו רעיונות מעניינים שראויים להתייחסות.

טקס סיום.

עמדנו במעגל על במת אולם הקונגרס. חולצות תנועה. אווירה של סיום חגיגי.

אמיר סנדלר, בני עקיבא, וערן אבידור, המחנות העולים, הנחו את הטקס.

המסר: לוקחים אותנו קדימה.

אמיר סיפר על ההספד שנשא הרב קוק (הראי"ה) בירושלים עם פטירתו של הרצל. הרב תיאר את פעלו של הרצל, בהנהגת העם היהודי, מבלי שהזכיר את שמו.

המסר המשותף לכל התנועות: ננסה למצוא את המשותף בינינו, תנועות הנוער.

שרנו ביחד את "אל תוותר".

המנחים הזמינו את כל המשתתפים לבטא את עצמם ואת תחושותיהם במשפט או שניים.

אביבה: כי האדם הוא אדם הוא אדם.
אילן: העולם מסוכסך, האדם מבולבל, לעתים יפה.

יאיר: הרבה דברים שנראים ברורים בכלל אינם כאלה.
מתניה: הלוואי ונמצא תשובה, כולנו.
חני: כל מעשי האדם...
אלי: חר פעמיות החיים מחייבת להבין את גודל האחריות תוך אמונה
שניתן להעפיל לפסגות.
אריאל: ששים ושש שנים הן פסיק בהיסטוריה.
שאול: עת לחלום, לחשוב, לדבר.
איתי: לא עייפי דרך כי אם מפלסי נתיב!
איל: מחשבה על תפקידנו והאם עלינו להעביר מסר.
טל: בארץ ישראל קם העם היהודי.
אמיר: אם אשכחך ירושלים...

אמיר וערן הקריאו מכתבים להרצל, שכתבו על פי השקפתם כמנהיגי
תנועת נוער.

את מכתביהם פתחו בקריאה משותפת כנציגי תנועות הנוער:
"אנו, הנהגות תנועות הנוער בישראל, עומדים כאן היום באולם
הקונגרסים בבאזל ורצינו לספר לך קצת על המדינה. מדינה שלך הייתה
חלום ולנו היא אתגר במציאות. רצינו שתדע שמדינת ישראל הולכת
ונבנית וכמובן שעם הבניין מגיעים גם אתגרים, אבל אנו בדרך. נכון, חברת
מופת כפי שתיארת בכתבך עוד קצת רחוקה. פערים חברתיים, גזענות
ואלימות עדיין מוצאים מקום בתוך המדינה. אבל אנו נחשים להמשיך
את המשימה.

אתה חלמת, הרצל, להקים מדינה. היום אנחנו כבר מבינים שזאת
משימה מורכבת ומתמשכת שדורשת המון מסירות והקרבה. רק בחודשיים
שעברו שילמו למעלה מ-70 לוחמים ואזרחים בחייהם ומסרו את נפשם
במאבק מלחמתי קשה.

תיאודור, בנימין זאב, לימדת אותנו לחלום, להעזי! לימדת אותנו
שהמציאות הכתובה היא חלופה אחת. שיש אפשרויות נוספות. בפעלך
עיצבת אמת מידה חדשה למנהיגות. מנהיגות, על אף כל הקושי, היא ראיית
הנולד. היא חתירה בלתי מתפשרת לאמת. מנהיגות היא מלאכה של יצירת
שותפים רבים ומגוונים.

קורצ'אק אמר: היה זהיר במעשים אך נועז ונטול רסן בחלומות. אתה, הרצל, היית נועז גם בחלומות וגם במעשים. חלומך בדבר חברת מופת של היהודים בארץ ישראל הוא חלומנו. אך כמו בתקופתך, דמותה וקווי אופיה של חברת המופת הזאת פונים לכיוונים שונים, לעתים סותרים. אנו, חברי הנהגות תנועות הנוער, ממשיכים לחלום. אנחנו לומדים לחלום יחד ובמעמד הזה אנו משתפים אותך עם שניים מחלומותינו השונים:

אמיר:

"כשאני חולם על המדינה, אני חולם להיות הדור שיירשם בספרי ההיסטוריה כדור שבו הסתיימה הגלות ועם ישראל חזר להתאחד בארצו הקדושה. אני חולם על עם שגם כשיש בו מחלוקות בדעות אין בו מחלוקת בלבבות. על חברה שמובלת לאור ערכים של מוסר, צדק ושאיפה לטוב. אני חולם לראות את עם ישראל הולך ונבנה בשלמות בארץ ישראל הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית.

וכשחלום זה יתגשם, הרצל, אני מרשה לעצמי לחלום שנהיה ראויים לחלום את חלום אחרית הימים, על יום שבו יתקע שופר גדול בראש ההרים ועל בית ה' בירושלים יוקם המקדש השלישי במהרה, שישמש כמרכז של אחדות חיבור ואהבה לעם ישראל ולעולם כולו."

ערן:

"הרצל, אני חולם על חברה ישראלית ששוויון ערך האדם במרכזה. חברה בה לכל פרט מקום של כבוד וכר ליצירת חיים עמוקים, מלאים ועשירים בתוכן. חברה של חברות, קבוצות, קהילות ומעגלים, שערכים אחד לשני ונכונים לשיח. האדם איננו עוד בודד הנאבק על מקומו, אלא אדם שלם המחובר לחברים וערב להם. אני חולם על חברה שוויונית המצמיחה את האדם אל אתגרים אנושיים וחברתיים. חברה היחד בה הבדירות והניכור יהיו זיכרונות רחוקים.

'חלום ומעשה אינם שונים כל כך, כפי שנטוים לחשוב. כי כל מעשי בני האדם בחלום יסודם וגם אחריתם – בחלום היא' (מתוך אלטנוילנד).

ערן ואמיר מנחים את טקס הסיום. לצידם עידן וטל

נפתלי נשא דברים: יצאנו למסע עמוסי דעות קדומות על הרצל ועל ראשית הציונות. וכאן, בערים בהן פסע הרצל, למדנו כיצד הגה את חזונו והצליח להקימו מרעיון למפעל עצום, שאנו כעת בין ממשיכיו. היציאה למסע במסגרת הנהגות תנועות הנוער מבטאת את הידיעה והאמונה כי אנשי התנועות, שמעמידים את הרצל וחזונו בליבת העשייה החינוכית בתנועותיהם, יפיקו מהמסע רעיונות שיתורגמו לתכניות חינוכיות בתנועות. שמח להיווכח שהחברים מבטאים תחושה של כיוונים ומגמות שעולים מהמסע.

בסיום דבריו ביקש נפתלי להודות לעושים במלאכת המסע. חני היטיבה בדרכה הייחודית להכניס אותנו לסיפור שואת יהודי הונגריה ואוסטריה. חווינו את חיי הרצל שהועברו בצורה מרשימה על ידי פרופסור אריאל פלדשטיין, היסטוריון מבריק, אדם נעים ואיש שיח. למדנו על גדלות הרצל ורעיון המדינה היהודית. אנו מחויבים לשמור את זיכרון מעשיו. והמשמעות: לספר את סיפורו

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

(והגדת לבנך) לחברינו בתנועות הנוער. כמנהיגי התנועות אנו נדרשים למשמעות הסיפור. נדרשים לשאלה כיצד אנו ממשיכים למלא תפקידינו בחברה ומקיימים את צוואת הרצל להקמת חברת מופת.

מודה להסתדרות הציונית, לגוסטי, לצופיה ולרונית, אשר בלעדיה לא יכולים לתאר מסע שהכול מתנהל בו לפי התכנית והכול מתוזמן היטב.

תודה מיוחדת לשלומית ולערן במת"ן על הארגון, לנעם שכותב ומתבונן כבר היום החמישי ברציפות ואנחנו עוד נשב, נקרא על המסע, נהרהר ונחייך.

שמח על המפגש ועל האווירה הנעימה ומודה על כך לכל אחד ואחת מאתנו, מאחל שנצמד קדימה עם המסרים.

שרנו התקווה.

אחר כך הצטלמנו לתמונת המשלחת עם דגל ישראל, דגל מת"ן ודגל ההסתדרות הציונית.

יושבים לסיכום המסע. על במת אולם הקונגרסים.

יאיר משבח את ההסתדרות הציונית ואת מת"ן על רעיון המסע. מרגיש בר מזל שנסע עם המשלחת.

שירי אומרת שהיא די מבולבלת. יוצאת עם שאלות לגבי היום-יום בתנועה. שאלות לגבינו שבחרנו לקחת אחריות. צריך להעמיק ולהבין את המהלכים ההיסטוריים ולהבין כיצד אנחנו משתלבים בהם.

אביבה חששה מאוד לקראת היציאה למסע. פגשה כאן אנשים מעוררי השראה. לוקחת דברים לעצמה ולהיבט התנועתי. הרבה שאלות שנוגעות לדרכי החינוך. הרגישה מוצפת במידע וללא זמן לעכל, לעבד. הרגישה חסר במקום של התהליך הקבוצתי, רק שתי שיחות עיבוד.

שואל חושב שבעיקר למדנו מידה של כנות ואמיתיות. להיות איש אמת. במסע שולבו פאתוס ומידע לצד היבטים של מעשיות ותבונה בתכנון ובביצוע. מודה מאוד על המאמץ לשמירה על כשרות, שהפך את המסע לנוח ורגוע מבחינתו.

טל מרגישה שהיה מפגש טוב ומעניין. אולי נכון היה להכין יותר. אריאל הדריך טוב מאוד.

מתניה מציין ששילוב הולדת הציונות ואזכור השואה היה מאוד מיוחד. איזון נכון. מאוד טוב לשמוע ולהכיר חברי תנועות אחרות, שלא פוגשים דרך שגרה.

אמיר מספר על תובנה שהתחדדה – הסתבר לו שהמסע היה ההכנה הטובה ביותר לראש השנה. נטיעת האמון שאפשר ליצור מציאות חדשה היא המסר המרכזי במסע בעקבות הרצל. קורא להסתדרות הציונית לקחת קדימה את הרעיון, שיח משותף, חשיבה משותפת, העברת המסר ליותר הנהגות וארגונים.

לאילן זימן המסע היכרות מחודשת עם ההסתדרות הציונית. מבחינתו מדובר במפגש מתקן. האווירה הטובה והנעימה אינה עניין מובן מאליה וחשוב לציין זאת לטובה. המסע הוא חוויה שנותנת עוצמה. מכאן ממשיכים כל אחד למקומו ותנועתו בתקווה להשראה מהמסע. הכניסה ל'רוח הזמן' של המאה ה-19 מאוד משמעותית בעיניו. מסכים שצריך יותר הכנה, עיבוד ושיחה. צריך לעסוק גם בהרצל ה'חברתי'.

איתי הרגיש טוב עם עשיית הסדר במסע, הסיפור מראשיתו, חיבור נכון ומוצלח למקומות. מסכים שהורגש מחסור בהתמקדות במחשבה החברתית של הרצל.

איל מבקש להודות למארגנים. המסע היה דוגמה מעניינת ומוצלחת של העברת ידע ומסרים באופן תהליכי מרתק.

ערן אבידור מתאר את תחושתו כי כעת, בעקבות המסע, הוא מרגיש צורך לגבש עמדה ביחס ליהודים בתפוצות. המסע עורר אצלו את הנושא והשאיר סימני שאלה.

נפתלי מאמין כי בתנועות של היום, במסגרת מת"ן, מסוגלים לסגור מעגל ולהגיד שיש הסכמות על מקומה של הציונות ועל מקומו של הרצל בתכנים ובמסרים של תנועות הנוער. נחזור לארץ ונבחן כיצד להתחבר למה שראינו במסע במהלך הפעילות השוטפת בתנועות בארץ. יוסי ורדי, מזכ"ל אריאל, שוחח עמו ואמר שצריך לעשות מסע כזה בארץ. יש בזה מן הצדק. חייבים להעמיד את הציונות בליבת העשייה שלנו.

מסע בעקבות הרצל בבודפשט, בווינה ובבאזל

נפתלי שב ומורה להסתדרות הציונית ולכל המשתתפים.

אריאל מבקש לציין כי בשבילו המפגש הוא תהליך למידה. זוויות חדשות, דעות, רעיונות חדשים. החלום שלו – שהדברים לא יישארו בנתב"ג. הרצל הוא בסיס חשוב ולא מודל הערצה. צריך ללמוד ממנו לבנות מציאות. לכן, הסמינר הוא רק התחלה שהמשכה תלוי בכל אחד ואחת מהמשתתפים. לסיום שב והורה לרונית, שמשחררת מעיסוק בחומר לאורך כל המסע.

באזל. ממתנינים לטראם בדרך חזרה למלון, חוזרים הביתה. צלם: איל
נוסובסקי

תמונת חברי המשלחת על הבמה באולם הקונגרסים, באזל

חסר בתמונה הצלם: אלי שיש, מנהל אגף של"ח וידיעת הארץ, מינהל חברה ונוער, משרד החינוך.

מימין לשמאל

שורה תחתונה: עידן גרסול, רכז מפעלים תנועת המכבי הצעיר; איל נוסובסקי, רכז בטיחות, תנועת הצופים; טל רותם, מרכז תנועת הנוער העובד והלומד; פרופסור אריאל פלדשטיין, מנכ"ל המסע; רונית בש, ההסתדרות הציונית העולמית, המחלקה לפעילות בתפוצות; שלומית רונן-ליבנה, רכזת פרויקטים, מועצת תנועות הנוער בישראל; ערן גלזר, רכז מפעלים ופרויקטים, מועצת תנועות הנוער בישראל; חני אפרימוב, מדריכת המסע.

שורה אמצעית: שירי נחום ארדיטי, רכזת בני המושבים, הנוער העובד והלומד; איתי זידנברג, מזכ"ל תנועת השומר הצעיר; שאול דה מלאך, מזכ"ל תנועת עזרא; מתניה ידיד, רכז תנועת הבוגרים, תנועת בני עקיבא; ד"ר נעם אבן, הצוות הדידקטי בע"מ, מתעד המסע.

שורה עליונה: אביבה כץ, רכזת מחוז, תנועת האיחוד החקלאי; ערן אבידור, רכז תנועת המחנות העולים; אילן גזית, מזכ"ל תנועת המחנות העולים; נפתלי דרעי, מזכ"ל מועצת תנועות הנוער בישראל; אמיר סנדלר, סגן מזכ"ל וראש אגף חינוך והדרכה, תנועת בני עקיבא; יאיר קלוויר, רכז מחוז, תנועת הנוער הלאומי בית"ר.

המסע בשבילי – דברים שכתבו אלי שיש וחברי המשלחת

סמינר "מנהיגות רואה עתיד" – לימוד ציוני להנהגת תנועות הנוער

אלי שיש, מנהל אגף של"ח וידיעת הארץ,
מינהל חברה ונוער, משרד החינוך

"התוצאה הגדולה ביותר של הקונגרס (הציוני הראשון) היא זו: נתגלה כי הרעיון הלאומי היהודי יש בו הכוח המאחד העשוי ללכד את כל היסודות השונים מבחינה לשונית, חברתית דתית ומדינית ולעשותם לגוף אחד". מדברי תיאודור הרצל בנאום נעילת הקונגרס הציוני הראשון.

כשאנו מתבוננים בסיפור ההיסטורי אנחנו מנסים לבנות לעצמנו את הסיפור שלנו, כפי שאנחנו לומדים אותו מפיהם של חוקרים היסטוריונים המנסים להציג עובדות לכאורה. ההיסטוריונים מתארים את התהליך של הימים ההם מבעד לעדשה עכשווית. משום כך יש חשיבות בהבנת ייחודיות סיפורו של תיאודור הרצל וחזון המדינה היהודית. ללא ההבנה הזאת הסיפור הציוני מתגמד.

דווקא היום, ממקום תחושת החוסן, הביטחון האישי והלאומי שלנו במדינת ישראל (מדינת היהודים), סיפורה של התנועה הציונית אינו נתפס בעבורנו כמלוא משמעותו. המקום שבאותם ימים היה בגדר אידאה, החזון הזה הפך לבית. מנהיגותו הייחודית של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל הובילה לשינוי פני ההיסטוריה היהודית. סיפורו של העם ותולדותיו לאחר אלפיים שנות הפך לחלום שהוגשם במדינת ישראל.

1. לקחים מהמפגש עם צעירים יהודים

בבודפשט נפגשנו עם צעירים יהודים. מהשיחה עמם למדנו מספר דברים עליהם ועל חייהם כיהודים בהונגריה. אולם השיחה הזו, יותר משלימדה אותי עליהם לימדה אותי על עצמי (עמדותי ותפיסותי). הם סיפרו על היותם הונגרים לכל דבר ושאינן להם תחושות קיפוח, סכנה, או נחיתות בשל היותם יהודים. לטענתם באירופה של היום הם אינם 'מסומנים' עוד, יש קבוצות 'נחותות' יותר (כגון: צוענים). ואף על פי כן מדבריהם הבנו שהרוב המוחלט של חבריהם הם יהודים, דבר המלמד על התכנסות.

אלי שיש קורא עדות בטקס באנדרטת הנעליים, בודפשט

לבודפשט הגענו מיד לאחר מבצע "צוק איתן". הם לא היו מודעים ואף לא גילו עניין באירועים שהיו בארץ בחודשיים האחרונים. לקראת סוף השיחה הם הצליחו לעורר בי סימני שאלה לגבי תפיסתם את מושג הערכות ההדרית שלנו כעם. לא יכולתי למנוע שיפוטיות במחשבותיי.

2. משמעות הסיורים בבודפשט ובווינה

במהלך הסיור בבית הכנסת, בחצר הקברים ובמונומנט הזיכרון על חלקת ביתו של הרצל, נחשפנו לסיפור חייו של חוזה המדינה. למדנו על האפשרות שהשפעתו של הרב אלקלעי תופסת כנראה מקום חשוב בתהליך התפתחותו של הרצל כמנהיג העם היהודי ובהגדרת החזון הציוני.

הסיור המודרך בבודפשט 'היהודית' חיזק בי את ההבנה לגדולתו של הרצל כמנהיג ולייחודיותו בזמן ההיסטורי של העם היהודי. אולם, כגודל ההבנה בבודפשט הייתה האכזבה בווינה: העדרם של ציונים משמעותיים שנועדו להותיר הנצחה וזיכרון למפעל חייו של הרצל אשר את חייו הבוגרים עשה שם, למעט גרם מדרגות מוזנח ושלט רחוב.

הסיפור היהודי שעלה מתוך הסיור בסמטאות וינה (בית הכנסת העגול), ההתבוננות מחלון האוטובוס על ביתו של הרצל ולמולו ביתו של פרויד (יהודים וינאים דגולים), חידדו את תחושת הזהות והניגודיות שבין שני האישים היהודים הללו.

הסיפור המרתק שהובא לידיעתנו על קבר הרצל ומשפחתו בבית הקברות בווינה על ידי פרופסור אריאל פלדשטיין הותיר את חברי המשלחת מתבוננים במבוכה איש אל רעהו. סיפור תגובתם הלוקה של המוסדות הציוניים לסייע לילדיו של הרצל, ויתרה מזאת, התעלמות ממשלות ישראל לאורך השנים מבקשות להבאת ילדיו לקבורה בארץ, טלטלו את השומעים. לאורך שנים לא הצליחה המדינה שנולדה בעקבות חזונו הגדול של הרצל (והמחיר היקר אותו שילם) להתעלות מעבר לפנקסנות קטנה ולהגשים את צוואת החווה.

3. אז מה אנחנו יכולים לקחת מהסמינר הזה לדרך החינוכית שלנו?

יעוד הציונות לא השתנה. במאה ועשרים השנים האחרונות הוא היה ונותר: לרכז בציון את העם היהודי כעם ולא כיחידים. כיחידים יהודים ניצלו ושרדו,

כעם יש לייסד מדינה. ההיסטוריה לימדה אותנו כי רק במדינה ריבונית יוכל העם היהודי לשרוד, כעם המבטא עצמו מבחינה לאומית ומקיים את אורח חייו על פי מורשתו הרוחנית וההיסטורית. שאיפת התנועה הציונית הייתה להקים מדינה שתהיה מחויבת הן להגשמה העצמית הלאומית של היהודים והן לזכויות אדם ואזרח לכל תושביה.

למדתי כי הציונות היא ביטוי מעשי של לקיחת אחריות. יש לנו מחויבות לגורלו של העם היהודי היושב בתפוצות, הן לערך והן לאפשרות של חיים יהודיים מחוץ לישראל. מחויבות לערכות הדתית ואחריות קולקטיבית. כמדינה שהציונות הוגדרה במגילת העצמאות שלנו: ישראל מחויבת לשמירה על האיזון, להיות מדינה יהודית ודמוקרטית גם יחד, היות וזהו ליבו של האידאל הציוני.

לאורך הסמינר קיננה בי השאלה אותה חידר פרופסור פלדשטיין: מה בעצם הביא את הרצל לוותר על החיים הטובים ולהקריב את כל הונו, אונו ומשפחתו בקידום חזונו הציוני?

גם ההסבר המורכב אינו מספיק כדי להבין את מחויבותו של הרצל לרעיון הציוני. אף הסמינר המרתק לא נתן לי תשובה ברורה ומספקת. לכן לקחתי את הדברים לפרשנות אישית שלי.

להבנתי אפשר שיותר מתחושת האושר וההנאות שהרצל ליקט באמצעות העושר המשפחתי שלו, כדי להעניק לעם היהודי בתפוצות מדינה אליה יתכנס ובה ייגאל מייסוריו ומתלאותיו, העשייה למען העם העניקה לו בעצם את המשמעות לחייו. בייחודיות מעשיו מבין כל בני העם היהודי הצליח הרצל להעניק תקווה חדשה, חזון שהגשים.

4. בעקבות הסמינר הועצם בעבורי המושג ציונות

נכון להיום הציונות כפי שאני מבין אותה היא פטריטיזם ישראלי, והיא גם ביסוסה הערכי והיהודי של מדינת ישראל. היא הנחישות להצליח במאבק ההסברה לילדינו למה אנחנו קשורים לארץ הזאת ומידת חשיבות הסיפור של המקום הזה, שבו מועצם הנרטיב שלנו. הציונות היא להיאבק על המחויבות שלנו ליצור כאן חברת מופת ישראלית ששורשיה יונקים מן העבר היהודי שלנו (לא בהכרח הדתי). היא איכות החיים שלנו והערכים

עליהם אנו מחנכים את ילדינו והיא גם התחושה שכולנו רוצים להשתייך לעם הזה ולמקום הזה המאפשר עלייה לכל יהודי. היא אחריותנו על העם היהודי באשר הוא והיא גם ללמוד את המציאות המורכבת לפרטי פרטי ולחתור לשינויה מתוך שיח עמוק ואמיתי, כדי שתמשיך ותתקיים ברוח מגילת העצמאות:

”מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה היהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות...

...אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל...”

ולכן הציונות שלנו היום מחויבת לאפשרות ליישב ערכים לאומיים יהודיים עם ערכים ליברליים אוניברסאליים, ולגלות נכונות ונחישות להידברות בבניית החזון המשותף, הערכי שלנו כעם.

5. ומהו כיום, לדעתי, תפקידן של תנועות הנוער באשר לחזון הציוני?

לתנועת הנוער יש ייעוד ומחויבות לפעול להשגת חברת מופת ולתקן מציאות לא ראויה.

בכוחה של מועצת תנועות הנוער, כגוף ייחודי המאגד בחובו את כל הגוונים והעמדות בשיח הציבורי והפוליטי בישראל, לאפשר לכלל התנועות להעניק לבני הנוער את האמונה כי בכוחם וביכולתם לתקן עולם.

רעיון הציונות המתחדשת של תנועות הנוער צריך להתמקד בביטוי מעשי של נטילת אחריות מעצם המחויבות לגורלו של העם היהודי היושב בתפוצות.

אין לי ספק כי עוד נכוננו לתנועות הנוער משימות רבות בהגשמת הציונות במדינת ישראל, וגם הישגים רבים. מתוך האמונה העמוקה בחינוך בכלל ובדרכי החינוך של תנועות הנוער במיוחד, אני מאמין שתנועות הנוער מסוגלות להעניק תרומה לאומית גדולה לעם היהודי ולמדינת ישראל, תרומה שתבטא הן את שורשיהן הציוניים והן את ייחודיותן בעיצוב החברה הישראלית ובדרך ההגשמה של החזון הציוני.

6. לפני סיכום

בטקס הסיום שערכנו בבאזל אמרתי דברים שהתעוררו במהלך המסע:

יש פעמים שאנחנו פוגשים אנשים
והזמן שנגע מעצים את ההתרגשות מהעולם.
יש פעמים שאנחנו פוגשים אנשים
וגם עוברים בהם,
בפעמים האלה אנחנו פוגשים את עצמנו
משפיעים על אותו עולם ומושפעים ממנו,
עוברים באנשים האלה בזמן
זוכרים אותם עם הלב
חוצים את הזמן בתוכנו.

חיינו נספרים במעשינו. רסיסים של זיכרונות. כמו גרגרים של חול: גם אם הם קטנים, הם עדיין מעשים. ובמיוחד, הם שלנו. יש הנספרים כמו בשעון, אט אט. ויש הנשטפים באחת. יש המתקבצים יחדיו ומתחזקים, ויש מהם פזורים. אלה ואלה משפיעים. יש כאלה המתגלגלים עוד מפעם, מעשינו הנושנים. הם שבים אלינו מוגשמים. כמו טיפות נחושות, קרקע להרות. יש מהם שמצליחים יותר ויש פחות, אבל כולם שלנו, פרי מחשבתנו ובמיוחד ילידי הרצון שבתוכנו. המעשים האלה, הם בעצם... אנחנו.

ואנחנו תמיד נשאף להיות רק כמו שאנחנו יכולים:
נחושים וחזקים, חדורי רצון לעשות, להשפיע, לשנות. מנסים תמיד לעשות את שאפשר, והכי טוב. גרגר ועוד גרגר להתגבש מכל הגרגרים. כמו סלע, להיות. תלכיד מהות כצור, בשביל עצמנו ובשביל אלה שאנחנו אוהבים.

7. לסיכום

בנאומו בלונדון ב-6.7.1886 אמר בנימין זאב הרצל כי "היהודים רוצים במדינה משלהם שבה יוכלו סוף סוף לחיות ולשגשג כאנשים בני חורין". הוא סיים את נאומו בתקווה כי ביום מן הימים תהיה המדינה נושאת את אושרם וכבודם של היהודים. ואכן, למרות הכול הנה אנחנו כאן.

כשאני מביט ממרחק הזמן על מסע המשלחת במסגרת סמינר "מנהיגות רואה עתיד" בעקבות חייו ופעלו של הרצל, אני מלא תחושת תודה והערכה על האפשרות שניתנה לי לקחת חלק בחוויה. וכאן אני מבקש להודות למת"ן, ולנפתלי דרעי העומד בראשה, על האמון ועל ההזדמנות המיוחדת. כמו כן לנציגות ההסתדרות הציונית העולמית גוסטי יהושע ברוורמן, צופיה דימנט-יוסף ורונית בש ולפרופסור אריאל פלדשטיין על יצירת החוויה הלימודית הכל כך חיונית ומעשירה.

הסמינר הזה הפך בעבורי ממסע בעקבות הרצל למסע אל עצמי. מחד הוקרת הטוב אשר לו זכינו אנו בני דור הזה, שחיים במדינת ישראל ריבונית אשר מאפשרת עליית יהודים אליה, ומאידך תחושת גאווה שמעניקים השייכות, הזהות המחודדת וההזדהות מעומקי הרגש והתודעה. למדתי להכיר ולהוקיר את ייחודיות הסיפור הציוני כבן הארץ, ללא התלאות וההשפלות אותן ספגו הורינו. למדתי להתבונן עמוק יותר במובן מאליו (מדינה, עלייה, שפה, ביטחון ועוד ועוד). ואני נחוש לפעול כדי להמשיך ולקדם את הרעיון הציוני המגולם במדינת ישראל.

למה הרצל למה?

תנועת בני עקיבא

אמיר סנדלר, סגן מזכ"ל וראש אגף חינוך והדרכה

היום השני למסע, אנו יושבים באווירה הנעימה והנוחה בחצר היפה בבית המלון בבודפשט, רוצים להתחיל עוד יום של צעידה בעקביו של חוזה המדינה שסיפורו הוא סיפורנו, סיפור של עם שמתעורר לתחייה. ואז מוצגת השאלה במלוא העוצמה, למה? למה הרצל היה מוכן למסור הכול למען מדינת היהודים, מה גרם לו לצאת מאזור הנוחות האישי והמשפחתי ולהתחיל להשתגע במרחבי העולם בשביל חלום שהוא ספק מציאות ספק הזיה, כשבכל הדרך הוא מוציא את כל כספו ולו ולמשפחתו ברמה האישית אין מזה שום רוח ותמורה?

וככל שממשיכים במסע השאלה רק יותר זועקת ומכה, מגיעים לבית הקברות בווינה ואל מול הקבר הריק חוזרים ופוגשים את הסיפור הטרגי של המשפחה ומבינים עד כמה הרצל פשוט מסר את נפשו כספו ומשפחתו על חלומה של המדינה, ושאלת הלמה חוזרת ועולה.

פוגשים יהודים בבודפשט ובווינה. בגדול הם חיים טוב, ואל מול כל שאלה שלנו על ציונות ועלייה הם מבקשים לשמר את הקיים בגולה, להסתדר במציאות הקיימת ולא לעשות דברים שלשיטתם ייקחו אותם אל הלא נודע. וכשאתה יושב מולם או עומד לידם בתפילה הכל כך גלותית וזרה אתה שואל את עצמך איך הרצל לא נפל באותו הבור. הרי גם הוא יכול היה לבקש להישאר בתוך הבועה. מה ראה הרצל להשתגע ולעזוב את החלום האירופי למען איחוד יהודי העולם לחבורה מאוחדת ושלמה?

מגיעים לבאזל, עומדים על המרפסת ומנסים לראות את האופק אותו הרצל ראה. אולי כך נצליח למצוא את סוד הלמה שגרם להרצל לשדל בכל דרך את יהודי העולם להגיע לכינוס בעיר האפורה... נכנסים לאולם הקונגרסים, לכאורה עוד אולם קונצרטים ממוצע אבל באוויר כבר מרגישים שמהו מיוחד כאן קרה. חבורה אחראית של רכזי התנועות יושבים בקבוצות, מבקשים לדון על עתידה של המדינה. ממש מורגש שזהו דיון המשך למה שהלך כאן לפני כ-100 שנה. עולים לבמה, מבקשים לסלול את הדרך להמשך צמיחתה ובניינה של מדינת היהודים שחלומה עדיין לא הצליח להופיע בצורה השלמה, ואז שרים את התקווה ובלי שתכין את עצמך שוטפת את הגוף צמרמורת אדירה. מסתכלים על החבורה הנדירה ומבינים שכולם חווים את אותה ההרגשה.

ואז, עם השירה, אני מתחיל לענות על שאלת הלמה הכל כך קשה. כי כנראה גם הרצל הרגיש את אותה ההרגשה, כנראה גם הרצל הרגיש את אותה תקווה בת שנות אלפיים, כי כנראה על המרפסת הרצל הצליח להתרומם מעל המציאות היום יומית של אירופה אז (במאה שעברה) ולהרגיש את עצמו כמוציא לפועל של אותה תקווה ישנה, כי כנראה לא מדובר בתשובה הגיונית וסבירה אלא בתשובה ששייכת למסע הכל כך לא הגיוני ולא סביר של עם שבכל הגלויות לא ירד מעל במת ההיסטוריה והאמין שבשנה הבאה הוא יהיה בירושלים הבנויה.

וכנראה זו התשובה האמיתית ללמה של אותו אדם שחלם וחזה, ולנו רק נשאר לקוות שנבין את גודל האחריות להמשך המשימה, שנדע להפוך את החלום למציאות ושנמשיך במשימה לבניין חברת המופת במדינת היהודים הקמה לתחייה.

אמרו לי אירופה הקלאסית... אז באתי

תנועת המכבי הצעיר,
עידן גרסול, רכז מפעלים

הוצע לי לקחת חלק בסמינר "מנהיגות רואה עתיד" (מסע בעקבות הרצל) ולנסות 'לגרד' קצת את המילים המפוצצות כמו: ציונות, עם יהודי, חלוציות וגורל.

בהתחלה לא היו לי יותר מדי ציפיות וחשבתי שיכול להיות מעניין... במהרה הבנתי שיש פה משהו אחר, שונה, חזק יותר מכל סמינר או פעולה שעברתי בעבר.

להיות במקומות שבהם הכול התחיל, שמהם הכול צמח, עושה משהו. מזיז לך. גורם לך לחשוב.

כמי שנולד, גדל והתחנך בקיבוץ של שנות ה-90 והאלפיים, לא הרביתי להתעסק בשאלת זהותי הציונית והיהודית. על אף שמקורות משפחתי מגיעים מאירופה והקשר לציונות, חלוציות ועלייה לארץ ברורים לי (אולי אפילו מובנים מאליהם) לא העסקתי את עצמי כמעט בשאלות של ההיסטוריה של העם היהודי והיוסדות התנועה הציונית.

המעמד של טקס זיכרון באנדרטת הנעליים בבודפשט הוא עוצמתי. מכניס הכול לקונטקסט. מדגים בצורה ברורה שפעם היה פה אחרת. ללא האנדרטה הצנועה משהו אפשר היה לחשוב שהגענו לעוד לוקיישן נחמד באירופה שמצטלם יפה. אנשים הולכים ובאים ואנחנו מייחדים שם רגעים של זיכרון. הזוי!

ומשם למפגש עם צעירים יהודים שחיים היום באירופה. לא בטוח שהם בכלל מצליחים לדמיין שפעם היה שם אחרת, שיהודים נרדפו, נרצחו רק

בשל עצם היותם יהודים. המפגש אתם היה מעניין. נותן לך זווית שונה להסתכל על המציאות. להבין מה הם חווים היום בתור יהודים באירופה. להבין כמה הם רחוקים מהמחשבה שמדינת ישראל היא הבית עבורם. ואז בבאזל. עיר אפרורית וקודרת, שלא לומר שולית בהיסטוריה של אירופה, הופכת בשבילנו לפלא. משם צמחנו – מהמרפסת שבמלון, מאולם הקונגרס הראשון. צריך להתאמץ ולדמיין שאלו המקומות שבראו את התנועה הציונית והקימו לנו מדינה.

ביום ההכנה שעשינו בהר הרצל שאלתי את השאלה: איך זה שהרצל ראה וחלם משהו שנתפס ככל כך לא הגיוני? שכמעט אף אחד לא הצליח לראות את הדברים כמו שהוא ראה אותם, והוא עדיין האמין וחלם? זאת שאלה שנשארה פתוחה בשבילי.

עברנו בתחנות חייו של הרצל וניסינו להתחקות אחר האיש ופועלו. היה מרתק. אוטוסטרדה של מידע חדש ומעניין. עשה לי סדר כרונולוגי. הצלחתי להבין את השתלשלות האירועים. כשמסתכלים על העבר אפשר להבין את ההווה שלנו במדינה, ולשאול את עצמנו מה העתיד.

אני חושב שהיציאה למסע שכזה חשובה ביותר. בעיקר לחבר'ה כמונו שנמצאים בלב העשייה היומיומית החינוכית ואמורים להוביל דור שלם של ילדים ובני נוער בשביליה המסובכים של מדינתנו.

בתור הנהגות תנועות הנוער בישראל מתברר עוד יותר תפקיד התנועות – הובלת דור של צעירים שנולדו לתוך הסיטואציה, שהכול נראה להם כמובן מאליו, שלפעמים סבורים שההיסטוריה מתחילה בהקמת המדינה.

התברר לי יותר מאי פעם שלולא הרצל והתנועה הציונית לא הייתה קמה לנו מדינה. גלי העלייה לארץ והאנשים שהאמינו ברעיון הציוני ייסדו לנו פלטפורמה לחיות את חיינו כאן בארץ.

תחושה זו מחזקת את האמונה שעלינו להמשיך ולעמול על מנת להפוך את מדינתנו למקום טוב יותר לחיות בו. מקום שאליו שאף הרצל להגיע.

תודה על ההזדמנות הנפלאה, על הדאגה והאכפתיות לאורך כל הסמינר.

להרצל ובחזרה

תנועת השומר הצעיר,
איתי זידנברג, מזכ"ל התנועה

המסע בעקבות הרצל אינו מסע טריוויאלי. המתבונן מן הצד יתקשה להבין – למה לצאת לאירופה לעקוב אחרי איש שקברו נמצא בישראל וגם מבחן מימוש חזונו הוא בארץ? שאלות אלו הטרידו אותי במידת מה לפני המסע והתחזקו ככל שהתקדם מבצע "צוק איתן" וחידד את השאלה האם, עם כל הכבוד, זה הדבר החשוב ביותר שיש לנו לעשות בעת הזו. "צוק איתן" הסתיים שבועיים לפני הנסיעה כשאקורד הסיום היה שני אסונות מחרידים. מותו של דניאל טרגרמן בן הארבע בנחל עוז ומותם של זאביק עציון ושחר מלמד בקיבוץ נירים, זמן קצר לפני כניסתה של הפסקת האש לתוקף. האסון האחרון פגש ישירות בתנועת השומר הצעיר, שכן השניים אבות לחניכים בתנועה. למרות זאת, לאור סיומה של הלחימה התקבלה ההחלטה שיוצאים. יוצאים כאשר המלחמה מלווה את המסע ונמצאת כל הזמן ברקע.

בפועל ולאחר מעשה ניתן לומר שמבחינתי מדובר במסע חשוב מאין כמותו. חשוב בעיקר בשני מובנים. המובן האחד הוא לשמוע סיפור שלא ממש מסופר. לא ככה. עם כל ההתעסקות בהרצל שהלכה והתרחבה בתנועות בשנים האחרונות, לא הייתה לי הזדמנות כזו לשזור את כל החוטים לסיפור אחד במקום בו הכול התרחש, ולדבר הייתה חשיבות מכריעה. האספקט השני, שהודגש ללא הרף ע"י אריאל, היה הניסיון להבין מה גורם לאדם, כמאמר המשורר, לקום בוקר אחד, להרגיש שהוא עם ולהתחיל

ללכת. כנראה שאין לשאלה זו תשובה חד-משמעית, ובוודאי שאם יש היא לא נמצאה במסע. אך עצם הצפת השאלה וההתמודדות אתה דורשת בחינה מדוקדקת לא רק של דרכו של הרצל אז, אלא בעיקר של חיינו כאן היום.

כשמגיעים לחיינו כאן היום, אנו מגיעים גם למה שהיה חסר במסע. לא כי המסע לא נבנה טוב, אלא כי יש גבול למה שניתן למצות בחמישה ימים. מה שהיה חסר במסע וצריך לבוא אחריו הוא דיון נוקב בשאלה איזו מדינה הרצל ייעד לנו וכמה אנחנו קרובים / רחוקים ממנה.

מה מבטא את היותה של המדינה מדינה יהודית? דמוקרטית? איך תתנהל כלכלת המדינה? מה יהיו יחסי המדינה עם הלא יהודים שחיים בה? וכיוצא באלו.

עם מרבית השאלות האלו ניסה הרצל להתמודד בגבורה, בעיקר בספר "אלטנוילנד". לטעמי מדינת היהודים של הרצל הינה מכלול, שלא מתבטא רק בסעיף א' שהיום אולי נראה טריוויאלי – חזרת עם ישראל לארץ ישראל להקמת מדינת ישראל – אלא כולל סעיפים רבים נוספים. זהו מכלול שביטול חלקים נרחבים בו עלול לעקר אותו מתוכן.

בקריאה ובהבנה חופשית שלי אנו רחוקים היום מאוד מאותו מכלול וממשיכים להתרחק ממנו. "צוק איתן" היווה מבחינתי סמל לעד כמה מסוכנת יכולה להיות התרחקות זו.

המשלחת הייתה חוויה משמעותית, הליווי היה רציני ומקצועי בכל התחומים והמשתתפים כולם אנשים חושבים, רציניים וערכיים. האתגר העומד בפנינו בהנהגות תנועות הנוער הוא לגשר בין תפיסות שונות ופרשנויות שונות לחזונו של הרצל – חזון הציונות, כאשר הפער יכול להיות עמוק עד כדי כך שהצלחת הציונות בעיני האחד תהיה חורבנה בעיני האחר. רק בירור פער זה והמשך ההתמודדות עליו יוכלו להביא אותנו בעתיד להשלמת מימושו של החזון.

בעקבות הרצל... המסע שלי

מועצת תנועות הנוער,
ערן גלזר, רכז מפעלים ופרויקטים

בסוף חודש אוגוסט 2014 התכנסנו, חברי הנהגות תנועות הנוער, להכנה לקראת המסע בעקבות הרצל, בעקבות ראשית הציונות. בדרך לירושלים הרהרתי, בעצם זה מסע בעקבות הפעילות הכמעט יום-יומית של כולנו בתנועות. שהרי פעילות תנועות הנוער מעמידה במרכז את העשייה למען החברה בישראל.

מועצת תנועות הנוער בישראל מייצגת ומובילה פעילות ציונית, חינוכית, ערכית ולכן התכוננתי למסע של התחזקות.

בהכנה משך אותי המשפט שצוטט מדברי הרצל: "חלום ומעשה אינם שונים כל כך כפי שנוטים לחשוב..."

דרך עיניו של הרצל התבהרה לי מהות הפעולה שלנו. הובלת פרויקטים לאומיים כאשר מסביבך לא מבינים מה אתה רוצה ולאן אתה מכוון. הרצל האמין ברעיון והיה מוכן ללכת הכי רחוק שאפשר, ותנועות הנוער עושות מעשים דומים כאלו בכל יום ויום. יש דוגמאות רבות לרעיונות המשנים מציאות בפעילות תנועות הנוער: רכז מחליט כי צריך יום לאומי עבור פצועי צה"ל והופך את הרעיון למציאות. מועצת תנועות הנוער מובילה משלחות חינוכיות לקוסובו בזמן מלחמה, כי זה הדבר שנכון לעשות. תנועות הנוער חותמות על עצומה נגד גזענות בזמן שהמדינה מדממת ואין מי שיעצור את הטירוף. ואלו רק דוגמאות בודדות לאחריות שלוקחות תנועות הנוער על החברה בישראל.

זה מחזק, התחושה להיות שותף לאידאל שאין לו סוף. התחושה שתמיד

יש עוד משהו מעבר לפינה, ולעולם לא תיגמר העשייה, מחזקת וממלאת באנרגיות. כך הרגשתי בהכנה ולאורך המסע.

ממסע של חמישה ימים גרושים בחוויות ובלמוד בחרתי לציין שלוש חוויות משמעותיות במיוחד:

א. המפגש עם הצעירים בבודפשט הותיר אותי עם מחשבות רבות. חבר'ה צעירים שסביבם הזדמנויות רבות, ובחירתם היא לחיות בבודפשט כיהודים. בעיני זו החלטה נועזת שאינה ברורה מאליה. כיהודי שחי בישראל אינני יכול להבין עד תום מה מוביל אותם לבחירות שלהם, אבל לאחר מחשבה נוספת אני מבקש לכבד את בחירתם ולקוות כי חייהם יהיו שלמים. אם בעקבות הבחירה להיות יהודי בהונגריה אתה חי כיהודי משפיע ומשמעותי, הרי שזאת תרומה משמעותית בתוך זירת התקשורת והאנטישמיות הגואה באירופה.

ב. בבית העלמין בווינה, אל מול חלקת הקבר של משפחת הרצל שמענו מפרופסור אריאל פלדשטיין על פעולתו להעלאת עצמות ילדיו של בנימין זאב הרצל לקבר בישראל. ההיכרות עם הסיפור הייתה חוויה מעוררת השראה עבורי ומייצגת דבקות במטרה, מסירות, כבוד לעבר ולמורשת וכבוד לאיש. לעתים קל לנו לשכוח כי בסביבתם הקרובה של גיבורים נמצאת משפחה הנושאת בנטל. המעשה הראוי של איחוד בני המשפחה בחלקות הקבר בהר הרצל עורר אצלי הערכה רבה.

ג. המפגש החוזר עם חברי, מנהיגי תנועות הנוער ואנשי מת"ן, העצים מחדש את הידיעה שיש על מי לסמוך. חבורה של אנשים רציניים, מסורים וכאלה שכיף להיות אתם.

לסיכום:

המסע עבורי היה חוויה ציונית משמעותית ועמוקה. לצד לא מעט סימני שאלה על עתיד המדינה, נמלאתי גם תחושות של תקווה ואמון מחוזק. בסיום המסע, עת עמדנו כל חברי המשלחת ואני בתוכם על כימת הקונגרס בבאזל ושרנו ביחד את התקווה, הרגשתי חזק, שלם ובטוח כי ביחד נעשה ונצליח.

תודה לכל מי שאפשר את המסע.

לא לוותר על השיח בין התנועות

תנועת האיחוד החקלאי,
אביבה כץ, רכזת מחוזות צפון ושרון צפוני

היציאה למסע – כאשר התבקשתי להצטרף כנציגת "האיחוד החקלאי" למסע בעקבות הרצל לא ידעתי מה להעלות ברוחי על אופי המסע ותמונתו. הנחתי כי יהיה זה מסע לימודי בעיקרו שיזכיר במידה מסוימת לימודי היסטוריה. חששתי מאוד מהזמן שאחסיר בארץ, ומהפגיעה בשלל המשימות של פתיחת השנה בתנועה. היו גם חששות בנוגע לחוסר ההיכרות עם המשתתפים האחרים, ואיך תהיה האווירה והדינמיקה החברתית. אך יחד עם כל אלה, גם התמלאתי בציפייה לייצג את התנועה, להיות חלק משיח רב-תנועתי, להיות 'שם' ולדבר על החלום של 'כאן' ולהבין איך כל זה קשור ושייך למה שאנחנו כולנו בחרנו לעסוק בו – חינוך.

המסע והחוויה האישית – כאשר נשאלתי בחזרתי איך היה, ומבטים מלאי סקרנות ניבטו אלי מחבריי לתנועה, חשבתי על תשובתי רבות. שני היבטים עמם אני מסכמת את החוויה האישית שלי במסע הם ההיכרות עם חברים מתנועות אחרות, והמפגש עם המקום של החזון של הרצל. פגשתי אנשים מעוררי השראה, בעלי דעות שונות אך עם הרבה מן המשותף, אשר באמת מאמינים שאפשר לקיים חברה טובה וכי הנתיב עובר דרך הנוער. חבורת אנשים שמהנה לשהות במחיצתם ומשמח לדעת שהם השותפים שלי למשימה החינוכית בחברה הישראלית. המעמד של המסע המשותף אל המקומות שהיוו אבני דרך בחייו של הרצל, מקומות בהם הוא חשב וחלם את הבלתי אפשרי, נסך בי תחושה של עוצמה. במיוחד כאשר קיימנו שיח על ציונות כפי שאנחנו רואים אותה.

אודה על האמת, במהלך המסע לא הבנתי עד כמה הנושא ימשיך וילווה אותי.

אני מרגישה שכבחורה יהודיה ציונית, אשר מתכוונת להקים את ביתה בישראל בשנים הקרובות, זו הייתה חוויה חשובה אשר הפגישה אותי עם שאלות מהותיות לגבי הזהות שלי. בעיקר מצאתי את עצמי בשבועות שאחרי לא מרפה מהשאלה – מה החלום הגדול והבלתי אפשרי שלי? ובכלל, אני תוהה האם יש חלום כזה, בימינו, במציאות שבה אנחנו חיים, האם אנחנו בכלל מעזים לחלום ולפעול להגשמת גם מה שאינו בדיוק בתלם?

המסע חידד לי באופן אישי, וגם בשיחות שערכנו לאחר המסע בתנועה שלנו, באיחוד החקלאי, כי יש צורך לא לוותר על השיח בין התנועות, וחשוב מאין כמוהו לקיים מפגשים מעמיקים כמו אלה גם בהמשך ולנסות להתווכח, להסכים או לחלוק בשאלות כגון – מהי ציונות בימינו? מהי חברת המופת שאנחנו רוצים לחנך אליה? איפה היינו רוצים שהחנכים שלנו יגדלו בשנים הקרובות? ומה עלינו לעשות על מנת להביא את זה לכדי מימוש?

האיחוד החקלאי הינה תנועה צעירה יחסית, מאז 1989, אשר מקיימת (מחדשת ומחדדת) בשנים האחרונות שיח חינוכי על ערכי הליבה התנועתיים. מתוך היותה כזו, ישנם נושאים רבים שאנחנו נדרשים אליהם לבדיקה והעמקה שוב ושוב. אחד הנושאים שברור לנו מאוד כי עלינו להתכנס ולדון בו הוא – ציונות.

האיחוד החקלאי הינה תנועה ציונית, מאוד ברור לנו כתנועה כי אנחנו מחנכים לקיום חברה טובה יותר במדינת ישראל, מאוד ברור לנו כי אנחנו רוצים שהחנכים שלנו יגדלו להיות אזרחים מעורבים ואכפתיים אשר שואפים לשמר ולהוסיף לאותה חברה טובה, צודקת ומוסרית. המסע בעקבות הרצל, בדגש על מנהיגות בונה עתיד, מפגיש אותנו עם שאלות חשובות בדיוק בנושאים האלה: מהי ציונות עבורנו במציאות שבה אנחנו והחנכים שלנו חיים? לאיזו ציונות אנחנו מחנכים? אנו מרגישים כי אלו הם ערכים ומסרים שבעבר היה פשוט וברור יותר איך לגשת ולהתמודד איתם, אך כיום, במאה ה-21, במציאות המתהווה ומשתנה שבה בני הנוער

חיים, יש להידרש ולהבין איפה אנחנו, מה מקומנו, בתוך הנושאים האלה. יש לשאול את עצמנו שאלות מורכבות ולדרוש גם מהחניכים שלנו את אותן ההתחבטויות והשאלות.

בעקבות ההשתתפות במסע אנו מבינים שעלינו לקיים בירור עמוק בנושא הציונות, לבחון מהו החלום הציוני שלנו בימים אלה, ואיך אנחנו כתנועה פועלים להגשים אותו.

מפעל חייו של הרצל הוא גם ההווה של תנועות הנוער

תנועת הנוער העובד והלומד,
טל רותם, מרכז התנועה

היציאה למסע – ציפיות מהמסע

בתנועת הנוער העובד והלומד אנו עוסקים רבות בשאלות ערכיות והיסטוריות הקשורות לציונות ובדמותו של הרצל, כך שהציפייה למסע הייתה מעורבת בסקרנות לגבי המפגש בין התנועות על רקע זה, וזאת בנוסף לעצם החוויה לראות את המקומות השונים ודרכם ללמוד את ההיסטוריה. יום ההכנה הציף את השוני בין התפיסות הרווחות בין התנועות. הסמיכות של היציאה למסע לסיומו של "צוק איתן" העלתה שאלות – מהו מרכז מהות החיים בישראל, כמו גם ניסיון להבין מהו טעם המערכה, שהיינו חלק ממנה בחודשיים שלפני כן.

המסע – רגעים מיוחדים (שלא לומר מכוננים)

המפגש עם צעירים יהודים הונגרים במרכז היהודי-ישראלי ici היה בערב הראשון במסע, ואולי זה מה ששיווה לו את המשמעות מבחינתי. במפגש עצמו פגשנו באדישות למלחמה שהייתה ולחיים בארץ. חוסר הכיוון בשיחה המקדימה יצר את התחושות הקשות ואולי אף אומר – את האכזבה מהמפגש.

אני חושבת שהאדישות שפגשנו שיקפה לי את המורכבות שאנו חיים בה ביחס לאותו חלום של הרצל – הקמת מדינה לעם היהודי ותשלום המחירים הכרוכים בו.

ההדרכה של פרופ' אריאל פלדשטיין בבית הכנסת הישן והלא משופץ

בכודפשט הייתה מאוד משמעותית מבחינתי. חשתי בעוצמה את הדילמה של בחר יהודי צעיר לפני השתלבותו בעולם ההשכלה. ההתעקשות של אריאל על תשובה מורכבת פתחה אצלי מחשבות רבות והשיחה זכורה לי היטב.

אני מוצאת כי ההתלבטות מסוף המאה ה-19 דומה במידה רבה למה שנחשף לאחרונה בדבר מעבר של יותר ויותר צעירים ישראלים לחיות בחו"ל. העובדה שכל הנראה קיים מתח בין השורשים הישראלים לבין הרצון להשתלב בעולם המערבי ולהצליח לחיות חיים של מימוש עצמי. חזרה לשורשי הגלותיות לצד חיוב הציונות והחיים בארץ. כמחנכת וכחברת תנועה, אני בדיון זה גם עם עצמי.

סיכום אישי – למה (האם) נכון לצאת לכוה מסע. מה נותן המפגש עם האדם ועם תחנות חייו?

סיפורו של פרופ' אריאל פלדשטיין בבית הקברות בווינה, על פעילותו להעלאת עצמות ילדיו של הרצל לארץ והבאתם לקבורה, היווה מתן עומק ומשמעות לצוואתו של הרצל.

המפגש עם סיפור זה, מלבד הנמרצות וההומור בו סופר, היווה סמל להקדשת חיים לרעיון. ראשית על הרצל והקדשת חייו למציאת פתרון מדיני לעם היהודי ושנית אודות היחס שאמור להיות לנו למפעל חייו.

הזמנת תנועות הנוער לקחת חלק במסע הייתה בחירה נכונה בעיני, ושינתה את הפרספקטיבה שלי בדיונים וביחס למראות השונים.

מפעל חייו של הרצל הוא במידה מסוימת גם ההווה של תנועות הנוער. יצירת תשתית אמיתית, ברת קיימא למדינה ולעם היהודי, יחד עם אחריות מלאה על בנייתה של החברה המגוונת שתחיה במדינה זו.

ומה הלאה – אישי ותנועתי. האם יש מסר, רעיון, תכנית, מהלכים שירקמו עור וגידים בעקבות המסע או שיהיו מוצלחים או ברורים יותר בעקבות המסע?

המסע עצמו השאיר רושם רב, ואחת השאלות שהטרידה אותי בסיומו הייתה – מה אני מביאה מהמסע לתנועה?

אולי הדבר המרכזי ביותר הוא עצם הקדשת חיים לרעיון. מנהיגות אמיתית בעלת חזון צומחת לפני הכול ממקום של מסירות, של מרד במציאות ושל הגשמה.

לראות את המקומות עצמם בעיניים ולקחת חלק בהדרכות של אריאל ובשיחות עם החברים מהתנועות היה דבר משמעותי מאוד, והוסיף לדמותו ופעילותו של הרצל.

אנו משקיעים רבות בתנועה בללמוד את תכניו החברתיים של הרצל, הבאים לידי ביטוי בספר "אלטנוילנד" – מה תהיה דמותה של מדינת היהודים. אך חלק גדול מסיפור חייו של הרצל פחות מוכר, ובעיקר הכרת התקופה המורכבת בה פעל, סוף המאה ה-19 ותקופת ההשכלה באירופה והשפעתה על העם היהודי, נושא שנלמד רק בהקשר הישיר של המסע לפולין. אני לוקחת מכך כי כתנועה עלינו לחנך יותר להבנת התקופה בה פעל הרצל והצליח לגבש בה דרך.

ומשפט אחרון, על המשלחת: ראוי לברך על ההזדמנות להיכרות, עם כל המשותף והמפריד, ועל האפשרות להכיר דרכי התבוננות שונות באותם מקומות.

נברר עם עצמנו, עד כמה אנו חברת מופת

תנועת הצופים,
איל נוסובסקי, רכז בטיחות

במהלך הסיור התרשמתי מאוד מאופן ההתחקות ההיסטורית אחר פעלו של הרצל, דרך השילוב בין המסע הגיאוגרפי להיסטורי. הנגיעה באבני הדרך המרכזיות בחייו של הרצל, אשר לוותה בסקירות של פרופ' אריאל פלדשטיין אודות הרקע ההיסטורי הכולל של אותה תקופה ובתיאורים ספציפיים שלו את הרצל ופעלו, הייתה מרשימה ביותר. הסקירות ההיסטוריות שהעבירה חני אפרימוב אודות הקהילות היהודיות ושואת יהודי הונגריה ואוסטריה היוו השלמה מעולה להבנת ההקשר הכולל.

ארבע נקודות ציון הותירו בי רושם מיוחד במהלך הסיור:
א. אנדרטת הנעליים על גדות הדנובה בבודפשט, שהביקור בה העלה בי מספר הרהורים, כמו:

על הפער האדיר בין האווירה הפסטורלית בסביבה זו היום לזוועה הברוטלית שהתרחשה שם במלחמת העולם השנייה.
או על השונות בהתייחסות המבקרים לאתר זה. יש המקיימים בו עצרת זיכרון (בדומה למה שאנו עשינו), יש החולפים על פני המיצג כדרך אגב, ויש אשר נהנים להצטלם על גדות הדנובה כשכמה נעליים מרותכות לקרקע מעטרות את תמונת ה"סלפי" שלהם...
ב. האנדרטה למפעל ההצלה של יהדות הונגריה בשואה. נקודת אור שמסמלת נחישות ותושייה בתקופה כה חשוכה.

ג. בית הקברות בווינה – בו תיאר לנו אריאל את האופן שבו, בזכות עקשנותו, קוימה צוואתו של הרצל והועלו עצמות בני משפחתו לישראל, באיחור של עשרות שנים. תיאור השתלשלות העניינים דמה לסרט הרפתקאות (אחד החברים במשלחת אף תיאר זאת כפרק באינדיאנה ג'ונס). אף יותר מכך התרשמתי עד כמה האמרה "אם תרצו..." נכונה הייתה במקרה זה: בודדים הצליחו במאמץ רב לעורר ממסד שלם לפעול למען משהו צודק, במקרה זה – הגשמת צוואתו האישית של הרצל.

ד. האנדרטה לקורבנות השואה בווינה, המשקפת במידה רבה כיצד ממשלות ועמים אירופים ממרקים את מצפונם באשר לחלקם בשואת היהודים. על האנדרטה, הסמוכה למוזיאון היהודי, נכתב: "זכר למעלה מ-65,000 יהודים אוסטרים שנרצחו בשנים 1938-1945 על ידי הפושעים הנציונל-סוציאליסטים..." כלומר, לנו (האוסטרים) אין חלק בכך...

לפני שאסכם אשתף אתכם בחוויה נוספת:

ערב היציאה למסע, כאשר עסקתי באריזת החפצים ותכנון השימוש בהם, התלבטתי באשר למידת הזהירות ביחס לביטחון האישי הכרוכה בשימוש בתיק גב, שקיבלנו במהלך ההכנה למסע. מדובר בתיק שעליו כיתוב בעברית ועיטור של סמל מגן דוד, כך שאין ספק לגבי זהותו הלאומית של מי שנושא אותו. תהיתי אם נכון לשאת אותו במדינה כמו הונגריה, שהאנטישמיות האלימה בה נודעה לשמצה.

והנה הגענו להונגריה, והתרשמתי מיופיה של בודפשט בכלל ומהחלקים הסמוכים לדנובה בפרט, עד שהגענו לאנדרטת הנעליים שבאבחת סכין החזירה אותי למציאות – "דע מאין הגעת ולאן אתה חוזר".

באותו ערב נפגשנו עם צעירים הונגרים שמצד אחד גאים ביהדותם ומצד שני בוחרים מתי להצניע אותה, ואינם להוטים לעזוב ארץ זו ולעלות לישראל.

דברים אלו עוררו שאלות בקרב חברי למשלחת. ברור לי שאנו, נציגי תנועות הנוער החיים בישראל, לא יכולים להתעלם מהחששות ומהספקות של יהודים בחו"ל באשר לעתידם הכלכלי והחברתי בעוזבם את סביבתם המוכרת. אם נוסיף לכך את החששות במישור הביטחוני – אין זה מובן מאליו להצטרף להווייה של מדינה אשר מעורבת מדי כמה שנים בסבבי

לחימה שבהם העורף האזרחי נוטל חלק פעיל. כל זאת גם אם במדינתם עליהם להצניע את יהדותם ולהמשיך לקוות שעיקר הגזענות תופנה לקבוצות מיעוט אחרות.

בערב המחרת התקיים סיכום החלק ההונגרי של המסע וסוגיה זו עלתה כאחת החוויות המשותפות החזקות בקרב חלק מחברי המשלחת. דעתי היא שבטרם אנו שופטים אחרים על התעלמותם מהמציאות האנטישמית, עלינו לברר עם עצמנו עד כמה אנו באמת אותה חברת מופת שאמורה לשמש השראה ומשיכה לאותם צעירים. ובהמשך לכך, עד כמה אנו מתאמצים להשאיר את אלו שבחרו לחיות בחו"ל ולא מסתפקים באמירות בנאליות כמו "הגשמת הציונות גם כרוכה ביוקר מחיה גבוה יותר מאשר בברלין..."

לסיכום, היה זה מסע מרתק, מלמד ומעורר מחשבות רבות. חשוב לי לציין שהתרשמתי מאוד מחבריי למשלחת – חבורה איכותית בעלת עומק מחשבה ונעימה לדיונים, שהוכיחה שגם במקומות שהדעות חלוקות אפשר לקיים שיחות ודיונים בצורה מכובדת. הסיור כשלעצמו תוכנן ונוהל בצורה ראויה להערכה. ניכר שהושקעו בסיור זה חשיבה ומאמץ על מנת לאפשר את התנהלותו הטובה, ועל כך תודתי למארגנים.

מביט מן הצד

נעם אבן

ביום השלישי למסע, אחרי ההדרכה המעולה של אריאל מול חלקת הקבר של משפחת הרצל, נזכרתי בסיפור של ר' נחמן מברסלב אודות הלב והמעייין. ואל תתפסו אותי, חברי שמכירים את הסיפור, בפרשנות לקויה, שהרי בסיפור מדובר.

הלב של העולם / ר' נחמן מברסלב

כל דבר ודבר בעולם יש לו לב וגם העולם בכללו יש לו לב. ולב העולם הוא קומה שלימה, כקומת אדם, עם פנים ועם ידיים ורגלים. אלא שאפילו הציפורן הקטנה ברגלו של לב העולם מלובבת יותר מכל לב אחר. בקצה העולם יש הר גבוה ועל ההר נתונה אבן גדולה ומן האבן נובע מעיין. ובקצהו האחר של העולם שוב יש הר גבוה ושם לב העולם. ולב העולם עומד וצופה תמיד כנגד המעיין והוא נכסף וכמיה ומשתוקק לבוא אליו; והמעייין נכסף גם הוא ומשתוקק לבוא אל הלב. ולב העולם שתי חולשות יש לו: חולשה אחת מפני החמה שמכה עליו ושורפת אותו, וחולשה שנייה מחמת הכיסופים וההשתוקקות. וכשלב העולם מבקש להינפש מעט ולהשיב רוחו באה ציפורה גדולה ופורשת כנפיה וסוככת עליו מפני החמה. אך גם בשעת מנוחתו צופה הלב כנגד המעיין והוא שואג ומנהם מרוב געגועים והשתוקקות. ומאחר שהוא נכסף ומשתוקק כל כך לבוא אל המעיין מפני מה אינו הולך אליו? אלא כל זמן שהוא עומד על פסגת ההר הוא רואה את ראש ההר השני ששם המעיין, אבל אם ירצה

להתקרב אליו יצטרך לרדת מעל פסגת ההר ואז יעלם מנגד עיניו ראש ההר השני ושוב לא יוכל לראות את המעיין. ואם לב העולם לא יראה את המעיין אפילו רגע אחד תצא נפשו חס ושלום ויגווע. יגווע הלב יתבטל כל העולם כולו, כי הלב הוא החיות של כל דבר בעולם.

במהלך המסע דימה אריאל כמה פעמים את דילמת היהודי הנמשך להשכלה להליכה על גשר. ככל שיתקדם יתרחק מהגדה האחת (המסורת) ויתקרב לגדה השנייה (ההשכלה).

תרבות המערב היא תרבות של הישגים, של הוכחת יכולת ושל הגעה ליעדים שניתן לכמת. כך ראה הרצל את משימת הקמת מדינת היהודים, כיעד שחייבים לעשות הכול כדי להגיע אליו, הלכה למעשה. הרצל, כך למדנו, היה יהודי משכיל, אמיד ובעל מקצוע מכובד בחברה. במסע בעקבותיו למדנו כיצד קיבל החלטה ויצא להנהיג הגשמת חזון של מדינה יהודית לעם היהודי. חזון שבהכרח הרחיק אותו ממנעמי החיים הנוחים של יהודי אמיד באירופה.

חזונו של הרצל, שהיה למציאות רק אחרי מותו, העמיד אותו בשורה של מנהיגי העם היהודי שלא זכו לחזות במימוש יעד מנהיגותם. כך משה שלא זכה להגיע אל הארץ המובטחת וכך דוד שלא זכה לבנות את בית המקדש.

הרצל נכסף אל המעיין, ראה אותו בעיני רוחו, התווה את השביל אליו ולא יכול היה להוביל את המסע. בחמשת הימים בעקבותיו למדנו גם כיצד במהלך המסע נחבא המעיין מן הלב ואחר כך שבו לראותו.

הרצל נותר הלב של החזון הציוני, הוא רק התחיל את המסע אך נשאר דמות של מנהיג מתווה דרך שלא הוביל את עמו במסע אל המעיין, אל ארץ ישראל, אל מדינת היהודים.

המסע שלנו היה, בראייתי, מעין התבוננות רציפה על הגשר שתיאר אריאל.

ראשית הוכנסנו ל'רוח הזמן' ולא ויתרו לנו על הכניסה לתקופה המתאימה, סוף המאה ה-19. אחר כך הלכנו ברחובות שקירות הבניינים

שלֹאֹורכֶם עמוסים בסיפורי עבר ומספרים גם על שואת יהודי אירופה. התמודדנו עם דילמות של יהודים משכילים שכבר נמצאים על הגשר ונשאלת השאלה עד לאן יתקדמו. ראינו כיצד הרצל מביים את הצגת חייו באולם הקונגרסים בבאזל, ושוב מצאנו עצמנו מתבוננים בגשר שהיה על הצירים לחצות בקבלת החלטה על מימוש החזון הציוני.

וכשאריאל ביקש, בשיחת הסיכום, שהמסרים לא יישארו בנתב"ג, למעשה נקראו כל אחד וכל אחת מהמשתתפים להלך על גשר של תהליך חינוכי ציוני מעשי. להוות לפיד שיכוון לדרך ויוביל לעשייה עם חברי התנועות בישראל.

משתתפי המסע הם שותפים למציאות ייחודית בחברה הישראלית. בדרך כלל פונים לאנשי חינוך לחפש את התשובה. ואילו כאן, קיימת הסכמה רחבה שתנועות הנוער הן חלק מרכזי מהתשובה עצמה. תנועות הנוער חרתו על דגליהן את השותפות עם חזונו של הרצל, זאת עשייתן במהלך הפעילות וכמובן זה המוטיב המרכזי בהגשמה, של כל תנועה על פי תפיסתה.

בשנים האחרונות פגשתי כמה פעמים את מנהיגי תנועות הנוער. בכל פעם אני מגלה מחדש חבורה של אנשים שמאמינים במה שהם עושים. כשנמצאים אתכם, האווירה מחזירה מיידית לימי התנועה וזו הרגשה נהדרת. במיוחד באה לביטוי רוח התנועות בטקסים, שמצליחים בכל פעם לרגש במידת הרצינות, בבחירת הקטעים והשילוב ביניהם ובשיתוף הפעולה הטבעי של כל המשתתפים.

ברשותכם, התרשמות נוספת. במהלך המסע, מהתבוננות ומשיחות עם חברי המשלחת, למדתי שבדור הנוכחי אתם הרבה יותר מקצועיים מאשר לפני שנות דור. מנתחים בדיוק מעורר הערכה את תהליכי ההדרכה שמתרחשים במהלך המסע. לוקחים רעיונות ומסרים, מפתחים, תוך כדי הליכה, את התהליכים החינוכיים שיועברו בהמשך הדרך בתנועה ובאמת מכבדים את הדעות של חברי תנועות שונות בתכלית. מקשיבים, משוחחים וגם כשלא מסכימים נשמרת הרוח הטובה. ושרים, ממש כמו פעם, כשכל אחד מפגין את כישוריו ובטוח שזה בסדר, גם בלי דיוק מוזיקלי מיותר.

כשהכול זורם לפי התכנון וכאשר כל התכניות מצליחות נוטים לשכוח שמישהו דואג לכל הדברים מאחורי הקלעים. במסע הייתה זו רונית בש, שהיטיבה לטפל בכל ההיבטים הארגוניים. השקט והחיוך השרו תחושת ביטחון שיש על מי לסמוך.

ראוי להוסיף תודה לצופיה, לגוסטי ולאריאל על היוזמה ועל הביצוע.

תודה לנפתלי, לשלומית ולערן על שיתופי במשלחת ועל האפשרות להביט מן הצד.

כולכם עוסקים בתהליכים חינוכיים, שלעתים כמוהם כמסע. לכן אתם יודעים עד כמה המסע ארוך ולעתים כמעט מייאש. אני מאחל לכולכם הצלחה בעיבוד תכני המסע ומסריו לתכניות בתנועות הנוער.

דברים מפי אומריהם - אמירות שנאספו במהלך המסע

נגענו ב'מקומות של הזיכרון', חווינו התרגשות ולמדנו: ראוי שיישמר לבנימין זאב הרצל מקום של כבוד במשנה החינוכית של תנועות הנוער, של כל תנועות הנוער.

האם כדי להצליח להתערות בחברה צריך למחוק חלקים מהזהות היהודית?

נדהמתי מהמפגש עם צעירים הונגרים שמצאו את זהותם כיהודים, והם גאים בזהותם.

תיאודור, בנימין זאב, לימדת אותנו לחלום, להעז!

חלומך בדבר חברת מופת של היהודים בארץ ישראל הוא חלומנו.

פגשתי במשלחת אנשים מעוררי השראה.

הסמינר הזה הפך בעבורי ממסע בעקבות הרצל למסע אל עצמי.

מגיעים לבאזל, עומדים על המרפסת ומנסים לראות את האופק שאותו הרצל ראה.

המפגש החוזר עם חברי, מנהיגי תנועות הנוער ואנשי מת"ן, העצים מחדש את הידיעה שיש על מי לסמוך.

ISBN 978-965-92142-2-8

9 789659 214228